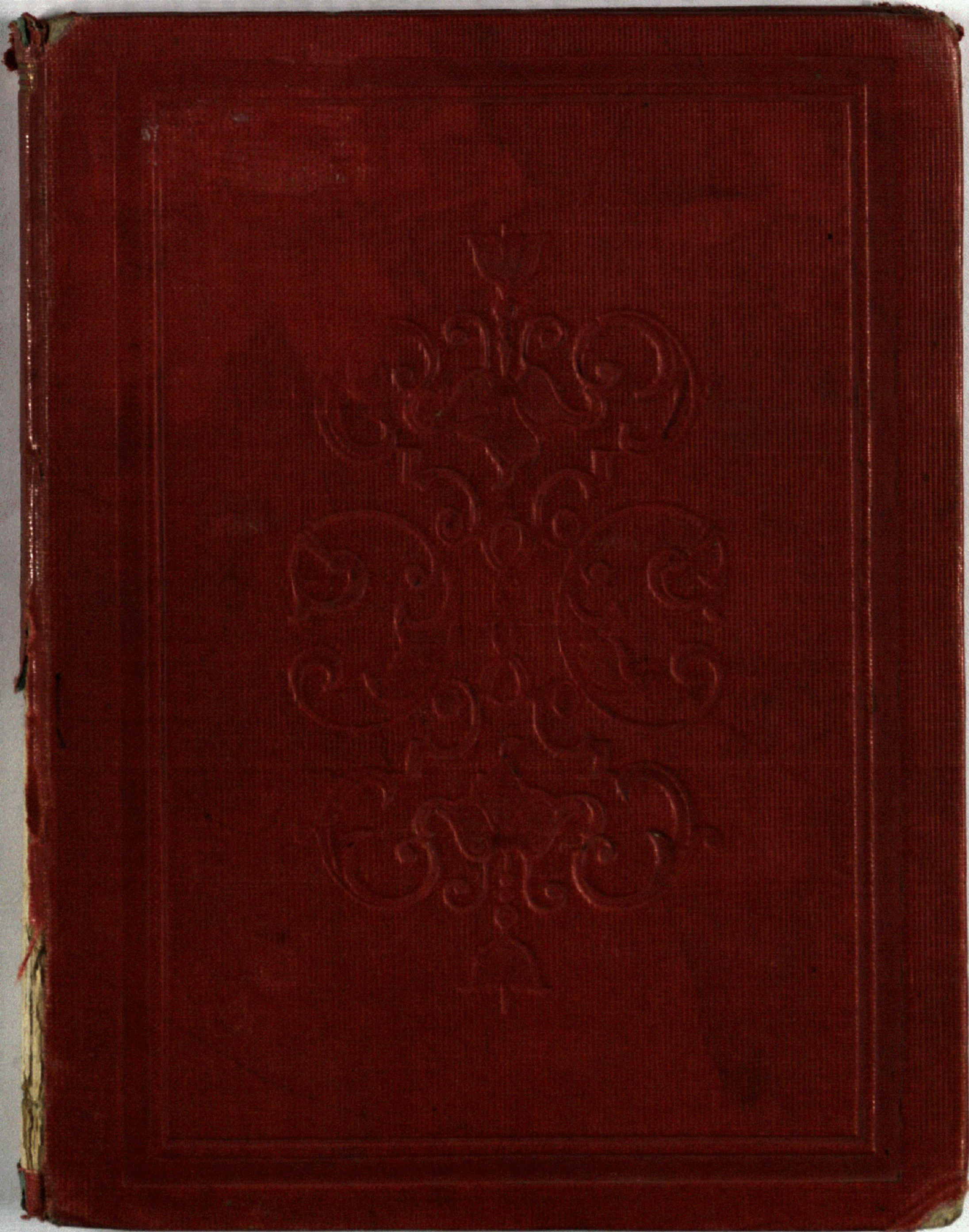

PI 0283

P19Cp I 13.3

~~Sp: 49.~~

Р
Досвотуза

Ген. Полярников

Казань
3

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ

Александр Петровић (Петефи).

~~Р I 3283~~

Р19Ср I 13.3

АЛЕКСАНДРА ПЕТЕФИА
ВИТЕЗЪ ІОВАНЪ,

СА
ЖИВОТОПИСОМЪ ПЕСНИКОВИМЪ.

ПРЕВЕО

ІОВАНЪ ІОВАНОВИЧЪ

А ИЗДАО

Е. ЧАКРА.

У НОВОМЪ САДУ.

1860.

Мнб. 335298

Епископска книгопечатня.

Александаръ Петефи (Петровићъ).

Млади овај песникъ, кои се као какавъ метеоръ на небу мађарскогъ песништва появио и тако исто брзо изчезао, оставивши за собомъ необичну светлостъ, родио се у Киш-Керешу 1. Јануара 1823 год. Са различитихъ несрећнихъ удара осиромашени отацъ трудио се да га што може бити болъ одрани, те га тако најпре у сентлеринцки гимнасиумъ пошлѣ а одатле у штавнички лицей.

Ватрени и тврдоглави младићъ на брзо омрзне на школски животъ. Немирна природа и тежња за слободомъ, која му се крозъ цели животъ провлачи, рано га е увелики светъ бацила. Тако дође и у Пешту. Како га е жеља одъ мале малоће све еднако међу глумце вукла, то стане међу њихъ. Нѣговъ е посао

IV

био одело глумаца у глумницу носити и њихъ послуживати. Гдекоји путъ дошао е у хрѣвава друштва, али се за то није покварио.

Петровићъ е тада текъ четрнаестъ година имао. Чувши отацъ шта му синъ ради дође поњ и силомъ га одведе кући. На путу е више пута хтео побећи, те е тако отацъ морао шњиме мало строжије паступати. Мати га е са целомъ страшћу материнске любви обгрлила. Одатле у песмама нѣговимъ према нѣој најнѣжнѣи синовля любовъ, какову е до садъ слабо који песникъ певао.

Оца свогъ обично хумористично описуе, који ништа не мари што му е синъ песникъ, срдѣ се кадъ овај што учини и едва се измири шњиме. У даљини му е увекъ блага слика матере, која текъ полюбаца и суза има за сина свога.

Све до края любио е родителъ и у песмама својима дигао имъ е вѣчне споменике.

Када є могао то ихъ є и помагао и него-
вао. Отацъ и мати му на скоро умреше 1849.
У єдној красной елегіи оплакує ихъ — на
неколико дана предъ саму смртъ свою.

Петровићъ слабо се бавио кодъ куће. О-
тацъ силомъ хтеде изъ нѣга човека изве-
сти и тако є желео, да му синъ свеште-
никъ, адвокатъ или званичникъ буде, али онъ
управо ни на што не имаѣаше волѣ, премда
є осеѣао да ће бити што одъ нѣга. Роди-
тели га послаше у Шопрунъ да продужи
ученѣ у тамошнѣмъ лицею.

Дошавши у Шопрунъ управо оде у ка-
сарну и стаде међъ вояке 1839 год. Ту є
целу стражару стиховима исписао. Већъ є
у Штавници писао стихове и садругови му
признаше да најболѣ стихове прави, само про-
фесор не. Єдномкад є своеє стихове читао, про-
фесоръ се посумня, да ихъ є онъ писао. На
то се расрди, заиште одъ професора други
задатакъ и изради га предъ нѣговимъ очима.

Ове црте за живота детињскогъ понављаю се и после за живота књижевне раднѣ.

На брзо омрзне и на войништво, кадъ виде да му регимента неће ићи у Тиролску, одатле хтеде у Швайцарску пребећи. Тадашнѣ усколебано политично станѣ дубоко е дирнуло душу рано сазрелогъ детета. Изъ школе, где е само старе класике учио, пренео е у животъ санове о римской и грчкой републици. Већъ као дете беше пунъ политичнихъ санярия, и као младићъ зидајући куле по ваздуху, тежио е у Швайцарску.

Преварио се у нади. Регимента му оде у Хрватску. Готово две године дана био е войникъ. Слободни и тврдоглави духъ нѣговъ ние могао войничку строгостъ ни толико сносити колико школску. Покаявши се помисли на будућностъ и разболи се одъ млоге патнѣ. Региментски лечникъ изради тега одпусте. 1841 оде у Папу да настави у-

VII

ченъ. Ту се упозна и побратими са Мавромъ Јокаи-іомъ, Ова се свеза после 1848 год. са петровићеве наглости раскинула. Онъ е веранъ другъ био, који е знао себе за свое пријатељ жртвовати, али е хтео и владати шњима. Ние мрзио на оногъ, когъ е едан-путъ увредио, али е тако поноситъ био, да му се ние хтело признати да е кривъ, ма да му е са тога и срце пуцало.

У Папи е неко време прилично марљиво прионуо за школске предмете, али већину времена свогъ проводио е у друштву учеће се омладине, која се хтеде за мађарске књижевнике изобразити читајући и критикујући саставке свое. Петровићъ добие за едну песму своју два дуката, али дела нѣгова іошъ никаква ванредна успеха не имаше. Дуго се борио са вормомъ, а песници, кое е себи за узоръ изабрао, нису му ни најманъ помогли, да развие изворностъ

VIII

свою. Іошъ не беше доста слободанъ, іошъ ние слутіо силу свою.

Ние тако страсно ни за несништво ма-
рио колико за глумство. Та га прекомерна
желя нагони, да се мане школе и да међу
глумце оде.

Тумарао є по домовини. При свршетку
свогъ школскогъ и у почетку свогъ глум-
ничкогъ живота писао є прве песме коє се
печаташе. Песме те узбудише нешто мало
мађарски светъ али никоме ни на умъ да се
моћанъ духъ приближує.

Хрђавъ є глумацъ био и тако є у най-
већой невољи живео. 1843 год. дође у Пе-
шту и однесе Байзи, уреднику єдногъ кри-
тичногъ листа, неколико песама и неказавши
себе тако ихъ є предао, као да ихъ неки
Петефи шалъ. Сваки є мислио да є то
туђе име и любопитни беху дознатни, ко се
скрива подъ нѣмъ. Песникъ Верешмарти и

IX

Байза предсказаше да ће изъ нѣга временомъ славанъ песникъ бити.

Петровићъ о томе ништа не знајући оде у Пожунъ као глумацъ. Име му све познатиє биваше са нѣговихъ песама. 1843 год. већъ више белетристичнихъ листова доносе одъ нѣга различитихъ стихова.

Чудновато! у почетку є текъ подъ туђимъ именомъ смео саобштавати народне песме своє, у којима є најженијалнији био. У то доба јошъ много не ценише онакавъ начинъ изражая какавъ є у народнимъ песмама, наивно схваћанъ и просту али яку композицију. Риторика є било главно у мађарскомъ песништву. Мађарски народъ јошъ ниє нашао песника који би са свимъ нѣговъ био. Народни елементи јошъ се ниє появио у својој потпуној чистоти и сили, али све предсказиваше да се приближує.

Петровићъ є у Пожуну у великој оскудици живео, и да се може лебомъ храни-

ти морао е садъ глумацъ, садъ опетъ писаръ бити.

Кадъ му додия остави Пожунъ и дође у Пешту. Овде се са подмладкомъ мађарске литературе упозна и два романа преведе.

Страсть њгову ка глумству не моглоше ни неволъ, ни веома мали успехъ угасити. Добивши за дела своя нешто мало новаца, оде у Дебрецинъ да стане међъ глумце. И ту га лоша срећа сугистиже, еръ га не приме будући да е веома мало дара за глумца имао. Одъ друштва се неколико незадовољнихъ чланова одцепе, узъ које одмахъ и нашъ Петровићъ пристане. Садъ е текъ срећанъ био, могао е прве роле играти.

После два месеца врати се у Дебрецинъ издеранъ и болестанъ. Дуго е боловао, са свакомъ се новолбомъ борио, читао и писао, а зато е време и савршено францески научио. Онъ е изъ дубљине душе свое у-

XI

веренъ био, да ће у мађарској књижевности важно место заузети. У ладной својој соби гладуюћи и одъ зиме дркћући саняо є о слави:

И какавъ контрастъ судбине! Петровићъ 1843 год. зими у дебрецинской глумници, кога текъ изъ милости пуштаю унутра, и кога готово сваки као просияка презире и-ли га ни на умъ неузима; и Петровићъ у єсенъ 1847 год. у истой глумници, кога цела публика са живио поздравля као славлѣногъ мађарскогъ лирика.

Када є оздравио зажели у Пешту. Єданъ приятель нѣговъ, Алберто Пакъ, садашњи уредникъ „Недельнихъ Новина“, набави му новаца за путъ, а онъ се тада, метнувши несме подъ прслукъ, са великомъ батиномъ у руци и добримъ надама у срцу свомъ, пунъ ленихъ санярия крене на дуги путъ.

„Онъ є, вели Павле Булаи, свагда и свакадъ са свимъ песникъ био, било то у

XII

школи, на стражи, у глумници, на путу, у невољи или добру. То му беше богатство и и сиротињи. У јутру ѓ яде ядовао, а у вече већъ му ѓ несташна песма лебдила на устима. Нѣговъ свакоякихъ незгода пунъ животъ, даваше му обилна средства за песништво. Нѣгова челична душность никада ниѓ изгубила свою пруживость. Изъ свакогъ притиска искакала би по ѓдна песма. Као канда се све само за то збива шњиме да то после опева. Као канда свако осећанѣ текъ за то прометне преко главе, да му то после буде изворъ песама.“

У Пешти на брзо постане помоћникъ кодъ уредништва ѓдногъ белетристичногъ листа. Цела му ѓ радня била песме за листъ писати и о коректури се старати. Мрзило га ѓ да се јошъ и са другимъ чимъ забавля. Са свимъ се на песништво одао, али ту ѓ грдно деланѣ развио. Сваке ѓ неделѣ дао две до три песме печатати.

XIII

Кадъ се тако едно ютро пробудио, виде да е найпопуларнии песникъ маѣарске. Песме му се у дворовима и колебама певаю. Вечеромъ га песме нѣгове успавляю, кое се по сокацима оре. Любимацъ е омладине маѣ. народа и женскогъ света и око нѣга се читава млада кнѣижевнонтъ скупля. А како и не кадъ онъ, као ни еданъ други маѣарски песникъ, целомъ страшѣу свое ватрене любви грли маѣарски народъ, као да е постао гени народногъ духа, тако му у песмама звечи све, што е песничко у души и животу маѣарскогъ народа. Ту е онъ великъ и башъ за то найвернии маѣарски лирски песникъ. Ово ће можда разяснити за што се онъ тако яко у домовини а и ванъ нѣ допада. У нѣговимъ песмама одзива се дужность маѣарскогъ народа, и странима се еданъ новъ, непознатъ светъ отвара.

Што е тако популаранъ постао много е допринео и индивидуалитетъ нѣговъ. У пе-

XIV

смама своимъ открива целу душу, цео животъ свой. Сваки е знао о нѣговомъ животу нешто занимљиво казати. Узоръ е био незаузданой маѣарской омладини, која е о великой и славной домовини саняла и одъ желѣкъ радњи кипела. Онъ е у ове жице дирао, песме нѣгове одзивала е цела земля.

„Све му е то, вели Булаи, у пуной мери пробудило самоћутъ и похлепу за чашћу. Найпоносниегъ човека маѣарске валяло е у единомъ мрачномъ ваяту тражити, где е еданъ на кострешене косе, црнобледъ, дражљивъ и настранъ младићъ живео, кои е стихове писао, левентовао, градио се као да мрзи на светъ, желянъ био части, пунъ смелости и у самогъ себе се уздао.“

Одушевлѣна и ѣудљива наравъ нѣгова тражила е самоћу или такова друштва где е на сву волю слободна била. Кадъ ние радио већиномъ е у кругу приятеля своихъ

био, кои су готово сви кое списатели кое вештаци били.

Прилично е грубиянъ био према онима, кои му се намећаше и яко се знао расрдити, ако му се когодъ као какавъ покровитель приближавао. И између песника мрзио е на Хораца што е Мецени стихове писао, а изъ иста узрока ние ни Гете-я яко поштовао.

За властелу и племиће никада ние ма-рио. Текъ е приятелъ, идее и любазницу свою опевао, а никада каквогъ моћногъ човека, одъ коегъ би се каквой заштити могао надати. Онъ е народъ себи за Мецена изабрао и лира му поче до велике силе узвияти се.

Кои га не познаваше и текъ по гдеко-имъ песмама о нѣму судише, мислише да е скитница, пияница и да га непрекидно дужници гоне. Али онъ е текъ добаръ другъ био, кои се одъ вина не опия него текъ одушевлюе.

XVI

Са новцемъ своимъ знао е газдовати и у плаћаню дугова беше до педантерие точанъ.

Пре подне е по највише у соби затворенъ радио. Имао ил' не имао волъ писао е, еръ му е валяло одъ песама живети. Обично е брзо радио. „Витеза Јована“ списо е за тридесетъ дана.

Ленау е признао да ће сваку бољу претрпети, само некъ се изъ нѣ песма излеже: Петровићъ е тражио да може певати.

„Био е среднѣгъ стаса и изазивајућегъ смелогъ држання. Рамена му беху према слабчкомъ стасу нерамерно широка. Црте на лицу му несу биле уредне али духъ имъ е дао пуно изражая. Бркове е имао малене и одъ неволъ шпанску браду. Уско чело покривала е накострешена коса. Очи су му ватромъ севале и више се пута срдеше него осмеваше. Са блеђаногъ лика обсевала се нека одушевлѣна упорностъ и опетъ беше

XVII

у целомъ бићу нѣговомъ нешто детинскога,“ вели Булаи.

У души нѣговой стопило се у особитой смеси све што е нежно и дивлѣ, узвишено и смешно и то му и крозъ песме просиява. Када ихъ читамо увекъ намъ у паметъ пада песникъ. Индивидуалитетъ нѣговъ као нека чаролиа лебди му надъ песмама, нагнаѣа имъ недостатке а уздиже лепоте. Очарани смо, оставлямо критичну строгостъ, више му о-праштамо него икоме другомъ и са свимъ се одаемо осећаима, кое у нама саучешће према песнику и нѣговой прераној смрти пробуѣуе.

Тако исто као и Байронъ за коегъ Миц-києвићъ вели: „да е први био кои е показао да песништво ние ташта играчка, нити суште желѣ и пусте речи, него да се мора онако и живети као што се пише. За то е Байронъ и богатство и парламенатъ оставио, да се бори за грчку слободу.“ Ово живо

XVIII

моћно чувство карактеръ у свакой згоди и незгоди показати и тако животъ свой песничкимъ учинити, принудило е и Петефия да остави младу любу и сина свога, кое е више него животъ свой любил, и да на боишту погине, борећи се за своју милу идею, коју е у овимъ лепимъ стиховима написао на неколико година предъ смртъ своју:

„Ой у теби пусто, слобода е права!
А слободо тебе душа м' обожава!
Та заото чувамъ овај животъ клети
Да би едномъ могао за тебе умрети;
А на гробу крвца, што би за те лио,
Клетомъ момъ животу благословъ би био.“

Противъ критика е више пута викао, еръ они никадъ не схватише прави духъ песништва нѣговогъ. Све неспретности у живвту и песништву нѣговомъ застро е некимъ чаромъ онај мађарски духъ, кои се досадъ јошъ ни кодъ едногъ мађарскогъ песника ние у такой потпуной сили появио и кои е

XIX

као сунце неугасно сипао топлину и светлостъ.

И овај духъ светлио се ватромъ најплеменитијегъ домолюбља. Петефи е любіо своје отачество са свомъ нѣговомъ славномъ прошлошћу, тужномъ садашњошћу и надаше се у будућностъ. Колико га е пута опевао! У своимъ любовнимъ, винскимъ а и другимъ песмама и нехотице се враћа къ нѣму. „Одмахъ и неприметно зазвечи у њима онај тихо болећи, тужно веселећи се гласъ, који е тако познатъ, тако чаробанъ, тако светъ еръ значи домовину,“ вели Булаи.

Као да е текъ за то добио небески даръ песништва да пева о любви къ домовини.

И заиста песништво е нѣму не само вештина била, него животна потреба, самъ животъ. Ако е што осећао, то е морао и певати, и на што друго није после много мислио. Позивъ му беше певати и онъ е слушао што му е тај нагонъ световао. Изъ

нѣговихъ песама готово би му се могао и животъ списати. Ёдва да има кои моме-
натъ у животу нѣговомъ, коємъ ние спо-
менъ дигао.

Искренность му е готово болестъ била.
„При рођеню момъ, вели на єдномъ месту,
судба ми е искреность у колевку метнула
и я ћу е у гробъ за покровъ однети. Пре-
тваранъ се дає лако научити и може га
свака протува знати, али отворено, искрено
изъ дубльине душе говорити, текъ племе-
нития срца смею и могу. Може бити да я
неупутно о себи судимъ, и онда некъ ме
исмею, али за то ипакъ поштованъ заслу-
жуємъ, што слободно и безъ околиченя ка-
захъ, што самъ осећао.“

Онъ е уверенъ био да ће се прослави-
ти, те се за то и борио, и трпео и патио,
па е и дочекао. Пошао е, као и нашъ Бранко
Радичевићъ, новимъ правцемъ, и ние се у-
плашио одъ препона.

XXI

И за славомъ є яко тежио. Немирной и бурной души нѣговой добро є пало, ако є о нѣму светъ добро говорио и мислио. И найманъ признаванъ га є занело, ако є то нехотице или одъ народа долазило.

Кадъ є год. 1845 по горной маѣарской путовао, трговацъ кодъ коегъ є смотке купио познаде га. „Заръ ме познаете?“ питаше Петровићъ. „Ко не би Васъ познавао?“ одговори овай. Ово му є тако ласкало да є то и у свомъ чланку „Путне примедбе“ навео, говорећи: „Нека ме заборавае, али љу се увекъ поносити да є било време, када су люди говорили: ко не би мене познавао.“ А и старогъ свештеника ние знао никако забравити, кои га є люђи сузе радости загрило.

То се 1848 год. збило. Петровићъ є са любомъ своіомъ у Дебрецинъ путовао. По селима га зауставляше иштуђи путни листъ. У єдномъ се селу већъ расрди и викне бе-

лежнику: „Я самъ Александаръ Петефи.“
 „Немамъ среће васъ познавати, молимъ за
 путну кнѣигу,“ беше му одговръ. Ние га
 могао веѣма увредити. На скоро за тимъ
 доѣе у друго село, где е свештеникъ пре-
 гледао путовнице, ерѣ натароша не беше
 кодъ куѣе. Одведоше га къ нѣму. Ние смео
 више себе именовати, него му пружи путно
 писмо нарекавши ни речи. Стари поа метне
 наочари на очи и стаде читати. „Алексан-
 даръ Петефи, повиче зачуѣено, велики
 песникъ мое домовине овде у моіой куѣи!
 Нынѣ ѿпѣраеши раба твоего Владико, по
 глаголѣ твоємѣ съ миромѣ, ако видѣста
 очи мои спасеніе твое.“ Загри га и задр-
 жаваюѣи га кодъ себе рече, да онѣ текѣ
 едну собу има, али да ѣе се онѣ у сусѣд-
 ство одселити, само нека остане кодъ нѣга
 на вечеру, на ночишто. Едва га се знао
 опростити, али е за то мирниѣ сносио, што
 су га на путу непрекидно задржавали.

XXIII

Путь свой по горной маѣарской описао е подъ насловомъ: „Путне примедбе.“ Осимъ тога и другихъ ситнихъ саставака за подлистке, написао е и друга дела у прози. 1845 год. списао е народну глуму: „Зелени Марция,“ кою е после самъ подерао. Ние био ни добаръ драматикъ ни глумацъ, премда се усиливао да обое буде. 1845 год. на ново е ступио у нештанской народной глумници на позориште у комаду „Воячки бегунацъ,“ и кадъ е лепо процао, излечио се одъ те страсти.

1846 год. написао е романъ: „Целатова штранга“ коегъ е публика ладно примила, а критика одсудила, те га се тако сада слабо ко опоминъ.

1847 годъ. опетъ е едну драму „Тигаръ и Хиена“ списао, али и та е безъ трага пропала. После тога писао е и неколико новела, али онъ е и у драми, и у роману и свагде текъ лирикъ био.

XXIV

1847 год. издао є и песме свое, кое су се тако яко допале, да є могао венцима покрити ране, кое му є еднострана и неправедна критика нанела. Те му венце хтедоше непријатељи нѣгови, као што онъ критике свое назива, раскинути. Популаритетъ нѣговъ вређао є суѣту неколицине старіихъ песника. Новъ правацъ сматраше тадашњи естетици за слепу смелость, а не за силу гения. Почеше нападати на младогъ песника, кои ние чекао да га свечано уведу, него є са собствене силе свое постао силникъ на мађарскомъ Парнасу.

Борба између новие и старие школе започела се.

У мађарскомъ лирскомъ песништву, а на име кодъ Петровића се появио најмоћниє духъ времена и народа, коєгъ већина критика не схвативши, сувише строгу и неправедну пресуду изрекоше о младомъ нашемъ песнику.

Петровића е уобште све яко вређало. Неповольне критике доводиле би га у већу яростъ, него некада Байрона. Увекъ се осветио. У место едне слабије песме написао е деветъ болѣхъ, или е противъ критика своихъ поругљиве песме писао.

У пролеће 1846 год. издао е малу свеску песама подъ насловомъ: „Облаци.“ Песме те према нѣговимъ другима делима неваже много. У самоћи ихъ е писао омрзнувши на животъ и читаюћи Байрона и Шелея.

У то време преводио е изъ Бераже-а, Мур-а и Шелея. Сва та три песника яко су му омилеа. Уопште немачку, француску и енглеску књижевностъ добро познаваше. Многи јошъ и данъ данасъ држе, да е онъ безъ икакве науке био. Истина онъ није научно изображенъ, али е имао сва она знања, која могу лирскогъ песника великимъ учинити. А како е у животу много патио, и како се непрекидно и са собомъ и са судбомъ борио,

XXVI

то му душа беше препуна утисака, те тако није спао да за песништво своје осећаня прави, ни дя што одъ другога узаймлюе.

Већъ у првой младости познавао е мађарску и немачку књижевность. После е найвише енглески и француски читао. Између свиюхъ песника Беранже му беше наймилији. Яко е желио да се тако прослави, као овај у Француской. А како се уносио, када е неки посланикъ на државномъ сабору у Ерделю, где е и самъ био, нѣгове стихове у свой говоръ уплео.

Одъ немачки песника найвише е поштовао Хайне-а и Ленау-а. Према Гете-у беше све до крае прирастанъ, а можда га е текъ у полакъ и познавмо. „Глава му е алемъ, срце каменъ, а није ни отачество своје любіо,“ говораше о нѣму.

Између Енглеза, ванъ Шекспира, Байрона и Мура, Боцъ Дайкенсъ му беше любимацъ. „Боцъ е добротворъ човештва,“ вели

XXVII

на едномъ мессту, „еръ насъ на смей при-
води са нашихъ будалаштина, а радости и
добродетели намъ показуе у колебама и тамо
где неволя стануе.“

Сви ови, најскорие Беранже и Хайне,
имадоше уплива на песништво нѣгово. Али
е онъ све штогодъ е научио најпре сварио,
и као сваки велики песникъ сваки туђъ еле-
менатъ за чудо прерадио. Касније песништво
му е изгубило нешто наивности свежости,
али му е много дубль постало. „Луди Степ-
ко“ који му е после „Витеза Јована“ нај-
боля песма у приповедајућој струци, ако и
није што се композиције тиче савршенъ, али
оно узвищено сматранъ света, кое се у нѣму
провлачи, за доста сведочи, да песникъ има
неисцрпљиву силу уображеня и да дубоко
осећа и мисли.

Осимъ песника понајвише е историке чи-
тао. Али нѣга су у повесници текъ роман-
тичне подробности занимале, а како е текъ

XXVIII

преко уображенија долазио до идеје, и како је све субјективно схваћао, то није могао дубљe проникнути и до чистијег гледишта се узвисити. За то је ретко објективан кадъ какав предметъ изъ историје узимо. Идеје свога века преноси у стари. И у карактеристици није башъ најјачи. То се може по епискимъ одломцима, драмама а и самимъ баладама приметити, о романима и новелама и неговорећи ништа. Слике су му увекъ исте: самъ онъ са својомъ пламтећомъ страшћу, тавнимъ желяма, наивнимъ и настранимъ ћудима. Јака одъ светлихъ висия занешена фантасија нѣгова, више пута оставља прави светъ и песничностъ, да се изгуби у магловитомъ сумраку. Изъ повеснице новијегъ времена научио је велике идеје, одъ којихъ се народи комешаю, те ихъ је после са целимъ одушевлѣњемъ и песништвомъ својимъ обгрилио.

Овде настаје други стадијумъ у петро-

XXIX

вичевомъ песничкомъ животу. Одсада ређе пева о вину, любви. Себе за некогъ пророка држи, који е зато писао народне песме, за то спевао синове пугте, колебе и народанъ животъ са свомъ силомъ песништва свога, да уведе и да осили народни елементи у песништву, како би овај после имао уплива и на явни народни животъ.

Све то веѣма и веѣма овлађуе шњиме ово политично одушевљѣнѣ и тежня за славомъ. У нѣму се у највеѣой мери огледа узбуђени духъ тадашнѣгъ времена.

Изъ тихъ га санова изтрже на кратко време любовь, и садъ опетъ сваке неделѣ писао е любовне песме. У есенъ 1846 год. залюби се у Сатмарской меѣи са свомъ страшћу свое бурне природе у едну младу девојку, Юлию Сендреи, кою после годину дана и узе, премда се томе родители нѣни яко противише. У Септембру 1847 год. после другихъ борба венча се шњоме и одмахъ ос-

тави тастовлѣву кућу. „Прву самъ ноћъ са
любомъ своіомъ,“ писаше едномъ свомъ дру-
гу, „провео у Новомъ Месту, у едной чарди;
несамъ бадава песникъ чарда.“ Када се оже-
нио яко се променио. Одъ самовольногъ мла-
дића постаде веранъ, миранъ и до педанте-
рије брижљивъ мужъ. Ретко је обилазио при-
јатељъ свое и није му било мило, ако су ови
къ њему долазили. Любу своју любіо је стра-
стно и можда је люборевнивъ био. Живео је
са свимъ усамљено и тако се чинило као да
само за две ствари живи: за осмјей любе
свое и за политичне санове.

Кадъ се изъ Сатмарске међе преко Ко-
лошвара, где га бакљадомъ поздравише, у
Пешту враћао, сврне у Салонту да се упо-
зна са Јованомъ Аранџовъ. Ова нова при-
јатељска свеза је после женидбе најзнамени-
тији моменатъ у животу његовомъ.

Јована Аранџа уздигао је међу прве ма-
ђарске песнике одъ Кишфалуди друштва на-

грађено дело „Толдия“ у почетку 1847 г. Који су дело у рукопиоу читали, не могли га се доста нахвалити. Већи е песникъ него Петровићъ рекоше многи злорадо. То наклапанъ одвећъ га е дражило. Набави себи Толдию пре него што е у штампѹ ушао и изъ онихъ га стопа прочита. Одмахъ напише Араню писмо са песмомъ, која е већъ други данъ у листу изашла. После тога распитивао е колико има година? и кадъ е чуо да е око тридесетъ, овако одговори: не бојимъ се.

Све га ово веома карактеристише. Искрено е исповедио поштованъ свое према ономъ песнику, коегъ е за свогъ супарника држао и није скривао да се узда у себе и у силу младости свое. Више пута е тако свое уважаванъ указивао, али овде се успутъ и радовао, што ево и највећи духъ, који се у новие доба появио, узъ ону странку пристае, која е народни елеменатъ у пе-

XXXII

сништво увела и кою е, као што мишляше, онъ створио.

„И заиста, вели Булаи, они су само у толико ишли едним путемъ. Ние ихъ една звезда водила. Аранъ е епичанъ, вешто зна замислити и извести приповедку, великъ е у пластици и карактеристици и тако обективанъ као ни еданъ други мађарски песникъ. Петровићъ е лиричанъ, онъ спевава непосредна осећаня, самогъ себе и векъ свой. Субјективитетъ му е тако якъ као и страсти нѣгове у животу. Чимъ остави идиличанъ кругъ, любазне пугте и колебе, где га чари истинитогъ живота и природе одушевлюю, или ако престане приповедати шта е све доживео за свогъ живота са хуморомъ, коемъ се не може башъ тако лако пара наћи, одмахъ се буну и помета као Байронъ да постане пленомъ болъ, срчбе и подсмея. На противъ Аранъ наивно, као какавъ песникъ изъ среднѣга века, а самосвесно као какавъ веш-

XXXIII

такъ новогъ доба гради величанствене гра-
ђевине ствараюће фантасиє и населява ихъ
са изворнимъ сликама, кое несу преварљи-
ви узорѣ, него деца гения кои є већъ до-
врео.“

Само се у томе моглоше надтицати: ко
є већи песникъ у својој струци. Петрови-
ћу се и тако ние требало за венце бојати
предъ светиномъ, која му є по наклоности,
жељама, прошлости и садашности еднако у
власти била. Ђръ нѣгово песништво докъ є
у єдну руку узоръ било мађарскогъ народ-
ногъ песништва, кое текъ лирске песме има
а не успутъ и еписке одломке; дотле се у
у другу руку у нѣму цео векъ и јавни жи-
вотъ са свима својимъ тежњама огледао.
Шњиме се у популарности ние могао ме-
рити ни најженијалнији епикъ, романиста или
драматикъ.

Ђдва да є и самъ знао, како є постао
најбољи приятель оногъ песника, когъ му

XXXIV

за супарника извикаше. Како е занимљиво морало бити гледати како се овај племенитогъ срца, али дражљивъ и буранъ, жениланъ али ванредно за славомъ жеднећи карактеръ предъ мирнимъ Араньомъ пригнуо, који му е слабости штедео, погрешке ние обожавао, и који га е и као песника и качовека са свимъ схватио. Вальда ће намъ то разяснити за што е био Петровићъ, који до садъ ние никога надъ собомъ трпео и у својој наглости тако многе нежпе свезе покидао, непрекидно велики поштоватељ и постоянъ приятель араньовъ.

Изъ наручя пријелетва и любви истрже га бурна 1848 год. Не могавши силној жельи одолети, оде да се бори за идею, коју е за целога свогъ живота исповедао и паде іој као жртва. Нико незна где е пао у тако мађарски народъ и данъ данасъ држи, да онъ гдегодъ, на граници Ерделя и мађарске, међу бреговима живи и да ће се появити,

кадъ му устреба одушевлявати за оне свете идее, кое е потомству у песмама своима као аманет њоставио! —

Оволико о петровићевомъ животу. Сада ми јошъ ваља приметити, да самъ се, при писаню овогъ чланка, у главноме Павла Булаји-е, најоштроумниегъ мађарскогъ кризика придржавао, који е у свсмъ саставку: „Александаръ Петефи и мађарско лирско песништво,“ веома основно разложио, шта е имала и шта е изгубила мађарска лира у нѣму. Ово самъ тимъ више морао учинити, што осимъ песама никаквихъ другихъ извора не могахъ за животъ нѣговъ набавити, и што е то изъ иста узрока и Юлианъ Шмитъ, најславнији садашњи немачки критикъ, учинио. Када е пре негде сународнике свое са Петровићемъ упознавао. Јако ђу се радovati ако ми е испало за рукомъ Петровића онако описати, како ће га српски светъ најболѣ схватити, а за потврду да е онъ заи-

ета „наше горе листъ“ могу навести: да е онъ самъ за живота свога више пута савременицима своима говорио, да е онъ порекломъ Србинъ, и да му е отацъ све до смрти породично име задржао, кое му е текъ после синъ у Петефи променуо. При свршетку пакъ морамъ јоште додати, да е редакъ песникъ тако еретанъ, о kojem би се могло казати, што гр. А. Толстой, у своме дивне красоте спеву „Јовану Дамаскину“ на едномъ месту вели:

„Блаженъ, кто истину искалъ,
И тотъ, кто, побѣжденный, палъ,
Въ толпѣ ничтожной и холодной,
Какъ жертва мысли благородной!

У Пешти на Преображенъ 1859.

А. Хаџиѣвъ.

I.

Тешко жеже сунце, жеравица стара,
Са висине неба на едногъ овчара.
Може и не жеѣи, ако му е мило, —
Овчару би топло и безъ нѣга било.

Любавъ грие, жари ово момче младо,
Садъ е башъ изъ села изявило стадо;
Стадо траву пасе, овчаръ лежи, чека,
Подъ нѣмъ е широка opakлия мека.

Около е цветна ливада голема,
Онъ е и не гледа, ко да е и нема;
На добацу i' потокъ водице хлаѣане,
Тамо су му очи као заковане.

Не гледа онъ потокъ, већемъ на потоку
Девойку гиздаву, румену, плавоку;
Нъезиной дивоти одъ срца се чуди —
Охъ те дуге власи, — те округле груди!

У потоку цура кошулъ е прала,
Кукорица Янку душа е дрктала;
Изъ воде се видла два колена бела,
Е тиме е Янка опила, занела.

Брѣ што тамо лешка, тай е момакъ мио
Кукорица Янко, ко би друго био?
А у води тамо, она е плавуша
Илка, што е Янку и срце и душа.

„И срце и душо, мой голубе бели!“
Кукорица Янко своме злату вели,
„Де погледай амо тимъ звездицамъ двема,
Знашъ да мое срце други звезда нема!“

„Пошли плаве зраке изъ твогъ ока симо,
Изађи изъ воде да се загрлимо, —
Та јошъ ние ноћи, часкомъ само скочи;
Да излюбимъ душу на те плаве очи.“

„Веруй, срце Јанко, хтела бихъ ти доћи,
Алъ много е посла а близу е ноћи,
Хитамъ еръ ми вечеръ може пасти горка,
Знашъ да самъ сирота у майке пасторка.“

То е рекла Илка, срца жалоснога,
Па гледа и гледа око посла свога;
Ма се брзо овчаръ съ опаклие диже,
Иде дики својой у потоку ближе.

„Оди, грле, оди, немой време губит',
Брзо ћу те, брзо, изгрлит', излюбит',
Та маћеха твоя ние овде близу, —
Ходи, да ми срце яди не прогризу!“

Изваро е цуру своіимъ лепимъ речма,
Па е грли яко па е грли већма,
Слаткихъ полюбаца пало і' као кише,
Шта е сто, шта і' двеста, више, много више.

II.

А брзо е време хитало, летило,
Већъ се по потоку вече руменило.
Беснила е дома илушкина маћа,
Што іой се девојка никако не враћа.

Лютита, зловольна кошто і' увекъ била,
'Вако е мислела, 'вако говорила:
„Идемъ я по тебе, алъ чекай се само,
Чини ми се би ће трке тамо амо!“

Тешко теби, Илко, сиротице једна,
Ево ти за леђи аветъ горопадна,
Зинула е на те, да ми те разбуди
Изъ любовногъ санка на јанковихъ груди.

„Куіо, кучко една, ти погани скоте,
Таке ли су ствари, таке ли срамоте!
Крадешъ бож'е дане, седишъ съ коекаки...
Чуешъ ли бештиіо, некъ те ѓаво таки...“

„Садъ нека буде доста, чуєте ли, мамо,
Престаните докъ васъ на миру слушамо.
Увредите л' Илку іошъ са єдномъ речи
Бога ми! бога ми! врагъ ће се излећи!“

Тако овчаръ старой маћеси дивани
Да дркћућу свою драгану одбрани,
После тогъ е мало замишлѣно ход'о
Па е опетъ стао и іошъ ово дод'о:

„Нетражите да вамъ кровъ надъ главомъ букне,
А букну ће ако Илушка яукне;
И тако се мучи више негъ што треба
А за ону ядну, суху кору хлеба.“

„Садъ, Илушко, иди. Грло ти е здраво,
Викнућешъ ми кадъ ти буде што неправо.
А ви негледайте шта се коме мили,
Знамо ми и за васъ : ко сте, шта сте били!“

Подиг'о е пртлягъ Янко момче младо,
Па с' упути право да потражи стадо;
Ну де му е стадо? — мал' се ниє зан'о, —
Ни полакъ га нѣма, и то раштркано.

III.

Већъ се било сунце спустило да зађе
Кадъ сирома Янко пола стада нађе;
А камо му другихъ толико оваца?
Илъ су кодъ куряка ил' кодъ крадљиваца?

Де су да су сада, доста да ихъ нема;
Узалудъ є брига и мука голема!
А куда ће сада? — Хучи ил' не хучи, —
Немашъ, яданъ куда, већъ управо кући.

„Но чекай се само, тешко си га теби!“
Таке і' мисли Янко преврт'о у себи
„Госа ми є гуя и докъ се не еди,
А камо ли . . . али како Богъ нареди!“

Тол'ко е мислео, више ние знао,
А већемъ е стиг'о и предъ врата стао.
Предъ вратима пушећ' лютъ господаръ етои,
П' обичаю своме овце да преброи.

„Господару драги, не бройте ихъ сада,
И тако вамъ кажемъ: ту е пола стада;
Тешко ми е жао, ал' не знамъ помоћи!...“
Тако рече Янко обараюћ' очи.

Зверио е госа сзое очи мрке,
Подиг'о е руку па засук'о брке:
„Б е нешал' се, Янко, ни белая тражи,
Свакомъ е пресело ко мене раздражи“

Кадъ е већъ спазио да ту нема шале,
Одъ жестине му се косе подизале,
Одъ тешке лютине набрекле му жиле,
Па повика: „Виле, дай гвоздене виле!“

„Іо обешеняче, пси ти месо єли!
Харамио єданъ, тако ли є, є ли?
Заръ те зато хранимъ, заръ те зато поимъ?
Та цео си крвавъ предъ очима моимъ.“

„Торняй се одавде, бежи докъ те несамъ —“
Тако се господаръ дерао ко бесанъ.
Трипутъ се окрен'о шта би дохватио,
Што є прво наш'о съ тимъ га є пови'о.

Бежао є Янко колко є брзъ био,
Алъ немойте мислет' да се поплашио.
Стої'о би онъ да ихъ и двадесетъ има,
Ма да іошъ не брои ни дваестъ година.

Беж'о і', еръ є знао самъ свою кривину,
Беж'о і', еръ є знао у мишцам' ячину,
А жао би му било да закука саде,
Подъ чиїмъ є кровомъ одъ како се знаде.

Беж'о е докъ ние одмак'о далеко,
Пакъ онда е стао, к'о да і' нешто чек'о.
А кудъ ће ? Како ће ? Шта е наумио ?
Ние ни самъ знао, забунѣнъ е био.

— 11 —

IV.

Кадъ е бистри потокъ, што село пресеца,
Огледаломъ пост'о звезда и месеца
Кодъ илкине куће, у зелен-воћняку,
Десио се Янко, самъ самцитъ у мраку.

Изнео е врулу да мало посвира
Ону тужну песму што у срце дира;
Падала е роса, илъ су сузе биле
Што су разжалѣне звездице рониле.

Спавала е Илка подъ чистомъ ведриномъ,
Успавана санкомъ, уморомъ, тишиномъ;
Садъ ю тужна врула разбуди изъ санка,
Скочи да потражи свога милог' Янка.

Брзо га е нашла, а када га спази
Сва се упрепасти, сва се пренерази, —
„Янко, драги, шта е? та блеђи си него
Онај месецъ што е за облакъ забег'о!“

„Хей, душице драга, како да не бледимъ,
Данаске те можда последњи путъ гледимъ!“
„А, мой драги, већъ самъ забринута јако,
Молимъ ти се, мани, не говори тако!“

„Последњи путъ, драга, мое т' грле руке,
Последњи путъ чуешъ мое врле звуке,
Ноћасъ ћу се на путъ, на далеки дати, —
Сиротице моя, ти ћешъ самовати!“

Спустио е чело а на груди нѣне,
Све јој е изказ'о јаде неброене,
Ту се двое драгихъ грлило, любило,
Онъ е сузе крио, срамота га ј' било.

„Е садъ, ружо, съ Богомъ! Съ Богомъ, Илко, сада!
Срећна буди, срећна; сети ме се када!
Кадъ видишъ де вихоръ сухо гони гранъ,
Некъ ти на умъ падне мое путованъ!“

„Съ Богомъ, Янко мили, кадъ већъ морашъ ићи!
Увекъ ће те мое молитвице стићи, —
Па кадъ спазишъ цветакъ де край пута вене,
Тадъ се сети мене, моме остављене!“

Па се растадоше, као листъ одъ гране; —
Илка е сузила и ноћи и дане;
К'о да море носи у томъ оку плавомъ,
Янко і' свое брис'о широкимъ рукавомъ.

Иш'о е, иш'о е, негледаюћ' пута,
Све е нѣму едно ма кудъ да залута;
Край пута су деца проводила шале,
Овце су блејале, клепке клепетале.

Ништ' онъ ние видео, ништ' онъ ние чуо; —
Само, кадъ се 'едномъ селу обрнуо,
У мраку се торонъ диз'о изъ далека
Па е за нѣмъ гледао као аветъ нека.

Да е сада когодъ близу нѣга био
Уздисай би чуо, сузу би видио;
Високо су дроплѣ надъ нѣме летиле,
Па ни оне несу чуле ни видиле.

Иде момакъ, иде, само предас' гледи,
Опаклия за нѣмъ шушти и лекеди,
Онъ мисли она га тишти и обара, —
А то ради срце, — сирототъ овчара.

V.

Кадъ се месецъ саг'о госпоштини сунца
Широка е пуста примила бегунца;
Цела дуга дана, одъ зоре до ноћи,
Саме празне равни гледаше му очи.

Ту нема дрвета, цвета ни бусия,
На реткойзи трави мало росе сия.
А да шта е оно међъ шашомъ румено?
Оно е езеро зоромъ озорено.

На езеру нема ни слава ни чуна,
Їдна само шеће чапля дугоклюна;
А небо е чисто, нигде ни облака,
Место нѣихъ су ята дивиихъ патака.

Путов'о е Янко, за нѣмъ тавна сена,
А у нѣму тавна мис'о развиена;
Свуда е допрло сунце пламенито,
Само і' у нѣмъ хладно и тамно тамцито.

Кадъ е већемъ данакъ око подне био,
И момакъ се сети да е огладнио;
Юшъ е юче руч'о, — Богъ ми га помог'о!
А одъ тога доба поднео е много.

Сео е поредъ торбе, ео е хлеба мало
И комадъ сланине, што му е остало;
И небо и сунце весело су глали,
И делибабъ сѣйни на тай ручакъ мали.

После ручка уста па езеру оде
Да се понапие оне бистре воде,
Слатко му е пало, едва се нагута,
Пунио е шеширъ и два и три пута.

Текемъ што се мало одъ воде удали,
Тежакъ санъ му трудномъ на очи навали,
Стаде па са леђа опаклию скину,
Спусти се, уморанъ, па тихо почину.

Санакъ га е одв'о селу маленоме,
Држао е Илку у наручу своме,
Алъ башъ кадъ іой любну уста одъ шећера
Грмлявина силна санакъ му растера.

Обазр'о се собомъ да се види ди е,
Алъ ветрови хуе, црнъ се облакъ вие; —
Како ли се брзо то време промени!
Башъ ко твоя сређа путниче милени.

Оно ведро небо све се већма тмуши,
Грми, тресакъ бие, землю да поруши;
Теретни облаци све се низе доли
Те се наеданпутъ силанъ плюсакъ проли.

А Јанко е ободъ шеширу изврн'о,
Опаклию свою оналичъ огрн'о
На ђулу се наг'о па се загледао,
А у шта е глед'о ни самъ ние знао.

Не трајало дуго па се опетъ стиша,
Сустао е ветаръ сустала е киша;
Пустара е она која е и била,
Само се истокомъ дуга обавила.

Садъ се Јанко стрес'о па се далъ крен'о, —
Хладовина і' била, полъ заливено.
Већъ и сунце зашло, помрчина с' вие,
Јанко јошъ путуе, јошъ застао ние.

На лево се сврн'о са великогъ друма,
Ту га е примила црна, густа шума,
Ту су неке зверке убиене биле,
Сила божја врана очи су имъ пиле.

Нѣму то не смета, ни шума ни вране,
Нѣга забавляю мысли расеяне.
Сипаю е мѣсець свое зраке жуте.
Крозъ дубоку шуму да му каже путе.

VI.

Већъ е боме било скоро пола ноћи
Кадъ му неку светлостъ запазише очи,
Кадъ е ближе стао видли се прозори
А крозъ њихъ се видло да свећица гори.

Ние Јанко сада размишљао дуго,
Рече: то е чарда! — шта би било друго!
Јошъ несу поспали, хвала миломъ богу,
Баръ се опетъ мало одморити могу.

Валио си, Јанко, уећше те змija, —
То е кућа дванаестъ лютихъ пуштаия,
Па јошъ ние празна, већъ гле твога јада,
Сви дванајстъ другова кодъ куће су сада.

Пустаиє, поноћъ, наџаци, анђари,
Кадъ човекъ промисли незгодне су ствари,
Алъ се момъ юнаку срце непокуњи,
Онъ одмахну главомъ па оде међу нѣихъ.

„Да вамъ господъ Богъ да добро, благо вече!:
Овако ихъ Янко поздравляюћ' рече,
На то сваки скочи да пиштоль дохити,
Арамбаша поче вако говорити:

„Несрећниче еданъ, одкудъ си, безъ трага,
Како смеде прећи преко нашегъ прага,
Можда т' чека майка ил' любовца млада,
Некъ ти се ниєдно одъ сада не нада.“

А Янково срце нит' є яче било,
Нити му є лице штогодъ побледило;
Слушао є како арамбаша прети,
Па ће после и онъ овако почети:

„Ко имаде штогодъ што му животъ слади,
Ако васъ се клони, врло добро ради;
Мой е животъ горакъ теретъ ми га вући,
Зато смемъ кудъ хоћу безъ зазора ући.“

Па садъ ако хоћешъ животъ ми поклони
И пусти до зоре да се овде склонимъ;
Желишъ ли ме убит', ево ме уби ме,
Бранити се нећу, а немамъ ни чиме.

Сви су се другари зачудили томе,
Само арамбаша скочи Јнку моме:
„Чули ме синовче, едну ћу ти рећи
Изъ кое се могу три-четиръ излећи.“

„Славу ли ти твою, ти си ко што треба,
Вреданъ си да имашъ болю кору хлеба,
Смртъ е теби ништа, животъ ти е чама,
„Ево наше руке, придружи се нама.

„Ми шале сечемо, биємо, робимо,
Де блага видимо, тамо юришимо; —
Видишъ ово буре, ту є са мо злато,
А овде є сребро; — но шта велишъ на то?“

Шта се ние врзло Янку по мислима,
Ал' притворно вес'о руке се съ нѣима:
„Ево мое руке, я остадо съ вама,
Я самъ увекъ вес'о међъ вакимъ браћама.“

„Е садъ ћемо, момци, съ нѣимъ да проведемо!“
Арамбаша дрекну, „дайте да пиємо!“
Поповога вина донесте ми амо,
Дедеръ да бокалу на дно погледамо!“

Ждерали су браћа све више и више,
Силни имъ бокали паметъ сахранише.
И новога друга терали су яко,
Бсте цео Янко али све полако.

Кадъ є веѣтъ пиянце вино надячало,
Све се поваляло, к'о мртво поспало,
То є управъ било добродошло Янку
Па ваку здравицу пиє на растанку.

„Лаку ноѣ ти желимъ, дружинице худа!
Спавайте, сневайте, до страшного суда!
Многима сте до садъ погасили свеѣу,
Ни я сада васке пожалити неѣу.“

„Садъ, мои рукави, да васъ пунимъ благомъ.
Па да живимъ среѣно съ моіомъ миломъ драгомъ,
Не дамъ више да се пати и робує,
Жена ће ми бити, богъ ми ю дарує.“

„Сазида ѣу куѣу на najlepшемъ месту,
На бесни ѣу конѣи довести невесту,
Купи ѣу іой свега, само некъ зактева, —
Слаѣе ћемо живет' негъ Адамъ и Ева.“

„Створителю боже, кудъ самъ се я зан’о,
 Да однесемъ благо што е уплячкано,
 Што на свакой пари крвца се црвени,
 Па ту да е срећа и благословъ мени!“

„Ни дирнут’ га нећу, не могу, не могу;
 Сгрешио бихъ люто и себи и Богу.
 Слатка моя Илко, како тие дае,
 У бога се уздай, та онъ те познае.“

То е реко Јанко па се маши свеће,
 У брзе кораке на полъ потече,
 Да поджеже кућу са све четиръ стране,
 Некъ погано гнѣздо пане и пропане.

Планула е трска, пламъ за пламомъ хрли,
 А када се цео у коло загрли,
 Црвенъ, ватренъ езикъ до неба изплази,
 Небо црни, месецъ све блеђи долази.

Необична і' светлость, свака тица стрепи,
Узруяле с' сове и мишеви слепи;
Чудно є хуканѣ, чудно пролетанѣ
Крозъ то густо лишће и кршасто гранѣ.

Кадъ є прво сунце зоромъ засияло
На црну є ову разгарину пало.
Юшъ крозъ прозоръ мало бео димъ пробия
Де спалѣни леже дванаестъ пустаия.

VII.

Янко намъ се држ'о една пута, права,
 Већъ е седмоседамъ прешао држава,
 Иш'о е по долям' и по планинама,
 И не мисли више о пустаима.

Наеданпутъ нешто у даљини сину,
 Позн'о е хусаре по оделу њину,
 Дивне конѣ яшу хале и жераве,
 А оружје што е, то су мунѣ праве.

Кадъ ихъ спази Янко, мал' што неполуди,
 Потрча му срце да пробие груди.
 Мислио е: ала да ме приме къ себи,
 Никадъ лепшегъ дана дочекао не бихъ.

Кадъ е већемъ био близу коняника,
Генералъ одъ войске смеюћ' се повика:
Хей, земляче, пази, на главу ћешъ стати,
Ко те врагъ научи тако туговати.

А Янко уздахну па имъ тихо вели:
„Туга мене гони крозъ овај светъ бели,
Него да ме примишъ међу конѣике твоје,
Питао бихъ небо шта му звезде стоје.

„Е мой драги синко, промисли се болъ,
Брѣ кудъ ми идемо тамо с' бие колъ,
Ми у дальну земљу вранцезку идемо,
Противу турака да имъ помогнемо!“

Та то ми е мило, то ми срце иште,
Убойне мачеве, крваво боиште,
Брѣ я морамъ сећи, клати се и боритъ
Друкчије ће мене тегоба уморитъ.“

„Истина да несамъ іошъ коняникъ био
Алъ самъ на магарцу яхат' научио.
Богъ е коня, седло, саздо за мацара,
Ко што знате, то е пословица стара.“

Доста рече Янко живахномъ беседомъ,
Іошъ више пламенимъ окомъ и погледомъ;
Заволео га вођа па му коня даде, —
Ево нашегъ Янка де Хусаръ постаде.

Садъ да ти е видет' радости големе,
Играюћ' облачи чакшире црвене,
Бурдию огрђе, мрке брке маже,
Сяйну саблю диже сунцу да покаже.

Кадъ поседе коня нови мой юначе,
Неяхана хала упропнице скаче,
Алъ онъ тврдо седи и непомиче се,
Та не би посрно да се земля тресе.

Сви су се чудили стасу и понику,
Развиеной снази и лепоме лику;
И дегодъ е ноћи на конаку био
Плакале су цуре кадъ е полазио.

Гледао е Јанко убаве туђинке,
Г'ледајућ' се сећо свое миле Илке;
На многимъ местима много лепихъ има
Текъ нѣгова Илка нѣму е надъ свима.

VIII.

Ишла і' ишла войска храбренихъ хусара
Докле ние стигла у землю Татара.
Кадъ униђе войска мал' се не устави
Брѣ овде су люди све сами псоглави.

Царъ свиухъ Татара вако ће имъ рећи:
„Ху како сте смели границу ми прећи,
Дигли сте се на ме, па іошъ оружани,
Знате л' да се Татаръ людскимъ месомъ храни.“

Кадъ почуше шта е побледи имъ лице,
Декомъ се заблиста исподъ трепавице;
А да се противи и не мисли нико
Брбо е Татара хиляду толико.

Неволя е била, ал' среѣа одъ Бога
Те спазише овде краля арапскога,
Кой е давно негда у Маѣарской био,
Тамо се іостио, съ Маѣарима пио.

Арапинъ е томе благодаранъ био,
Па е Татар-цару вако говорио:
Господине брате носимъ єдну желю,
Учини по жельи старомъ приятелю.

Ови страни люди мени су познати,
Тай ни єданъ неће на те воєвати,
Я те молимъ леіо да ихъ неси дирн'о
Већъ пустио путемъ некъ одлазе мирно.

„Кадъ желишъ, просто имъ, широка имъ цеста!“
Рек'о царе пакъ ихъ одпустио сместа,
Іошъ имъ дао исправу, коіомъ заповеда
Да ихъ свудъ и свакадъ пропусте безъ вреда.

Истина ние ихъ нико задржаво
Ал' опетъ су зато журили се здраво
Изъ овога края де светина єде
Све єдно те єдно: смокве и медведе.

IX.

Дуго су гледале татарске планине
Де одмиче войска одъ границе нѣине,
И већемъ є стигла талиянске друме
И ушла у густе рузмаринске шуме.

У земљи Таліи свашта доста има,
Іошъ само да ние тако яка зима,
У нѣой су вечити ледови и мрази,
И садъ єдва войска крозъ снегове гази.

Ал' Маџари трпе зиму и најячу;
Кадъ мало озебу са коня поскачу,
Па упрте конѣ на кркаче своє,
Тако се угрию, — іошъ се и озное.

Х

И тако су прошли польску жупанию,
Одатле су стигли у земљу Индию,
Изъ Индије могу у Вранцузку таки,
Само што су пути врло нееднаки ;

Јошъ у средъ Индије хунке су малене,
Па што далъ идешъ све су више стене,
Све се виша брда на виша налегла
А на међи, ту су до неба досегла.

Овде су морали одъ тешке врућине
Скинути мараме и горњѣ халѣине ;
А како и не би, та за име света,
Сунце имъ е било на два пушкомета !

Густъ и дебо ваздухъ што е изподъ неба
Гризли су и ели место друга хлеба;
А шта су чинили кадъ су жедни били?
Цедили су облакъ па су тако пили.

На врхъ брега даню ни да човекъ крочи,
Ту су путовали само о поноћи;
Лагацко су ишли, несу брже смели
Еръ су често конъи о звезде запели.

Едномъ о поноћи, крозъ звезде газећи,
Кукурица Јанко овако ће рећи:
Доле люди кажу, кадгодъ звезда пане
Онда еданъ човекъ на земљи издане.

Хей ала е срећна илкина маћия
Што се не познае кое і' звезда чия,
Садъ бихъ сместа нѣну гурнуо безъ трага,
Да се ослободи ядна моя драга!

Затимъ, кадъ су прешли преко камивала,
Већъ се окренула низбрдица мала,
Већъ е хладанъ ветрићъ духо крозъ врућину
Чимъ су опазили вранцезку долину.

XI.

Вранцезка е земля особито꣑ бая,
Као да е парче негдашнѣла рая,
Зато і' Турчиинѣ давно у ню упр'о очи,
А садѣ мисли да ће отети е моћи.

Кадѣ су у ню стигли путници Маѣари
У велико Турчинѣ по нѣой пали, жари,
Одрѣо е цркве и домове разне,
Богате подруме оставио празне.

Многа места горе одѣ турскога плама,
И многи су пали подѣ нѣинимѣ сабляма,
По главномѣ су граду шаторе разпели,
Краля протерали, ћерку му отели.

Кадъ су видли тако безаконе ствари
Заплакали су се маџарски хусари,
Кадъ су видли сама одгонѣна краля,
Кадъ су чули шта се јошъ и више справля.

А краљ имъ е ређо свое туговаиѣ:
Погледайте браћо моє худо станѣ,
Я самъ имо блага пуне беле дворе
А садъ самъ пострадао да не може горе.

Бенерао е краля лепо поуздаво:
Не брини се, краљу, овой земљи главо
Биће Турскихъ глава по долина твои
Само кадъ я скочимъ съ витезови мои.

Ноћасъ ћемо лећи да се одморимо,
Брѣ су дуги пути, дуго се мучимо,
Алѣ чимъ зора гране скочићемо чило
Да ти повратимо што е твоє било.

„Јо, а ћерку мою, ко ће ми нју дати!“
Јокно е краљу па бризну плакати.
„Везиръ ми ю одн’о, ко ми ю поврати
Некъ му люба буде, зетомъ ћу га звати.“

То и есте речца срце да подбоде,
Свако кадъ е чуо вако мислет’ оде:
Ево мени среће, я ћу е отети,
Я ћу е донети илъ за нју умрети!

Кукурица Јанко међ’ њима е био
А ни чуо ни е што е краљ зборио,
Њгове су мисли негде у даљини:
Шта садъ нека лепа сиротица чини.

XII.

Други данъ се зора на истоку нађе,
По свомъ обичаю и сунце изађе
Ал' и хоће данасъ сагледати чуда
Што га нема увекъ, што га нема свуда.

Ударише бубњи и свирала ясна,
Поранила і' наша хусария красна,
Дуге саблѣ бруси, добре конѣ глади,
Певаюћ', звиждући свога посла ради.

Нипошто се ниє светли краљ Вранцеза
Одвоити хтео одъ яашихъ витеза,
Хтеде и онъ ићи да се узъ нѣихъ бори,
Ал' му нашъ ђенерао 'вако проговори:

„Светли, стари кралою, ти се тога мани,
Већъ су тебе прошле битке и мегдани,
Ма да ти е воля заостала стара,
Шта ћешъ кадъ ти мишца нѣой не о дговара!“

„Ти се Богу моли, и на насъ ослони,
Па пре негъ што сунце за гору се склони
Потегнуће Турчинъ завичаю своме,
А ти ћешъ седети на престолу твоме.“

Па поседе коня хусария лака
И похита брзо табору Турака,
Брзо ихъ е нашла де леже по трави,
Брже ихъ поздрави и ратъ имъ обяви.

Ударише съ нова бубњи и борие,
Страшно се опрема да се боякъ бие,
Страшна наста вика и звекетъ челика, —
То і' навада стара била у Маџара.

Немирни су момци конѣ мамузали,
Немирни су конѣи ногама копали,
Тутњила е земља ко да земља није,
Већъ к'о да јој срце одъ страхоте бие.

Турски і' везиръ био грдна нека здуха,
Чудно грдне главе, грднога трбуха,
Одъ пића му і' била носина велика
Као каква з ела црвена паприка.

Трбушасти везиръ паша учтуглиа
Разредио і' чете ћелавихъ балиа,
И, ма да е Маџаръ јуришао слепо,
Опетъ су се они одржали лепо.

Ал бадава, брате, болѣи су Маџари,
Редъ се турски мало по мало поквари,
Клонули су Турци и за часакъ ено
Де е била трава море е црвено.

Хей, брате, юначе, било е врућине,
Брегови се дигли све турске лешине,
Алѣ јошѣ живе паша бахрати, главати,
Кукурица Јанко мерѣ да га смлати.

Кукурица Јанко не шали се сѣ њиме
Већѣ му проговара: чекај пријашине,
То големо тело за једногѣ много е,
Садѣ ћу ја учинитѣ да васѣ буду двоје!

Тако е и било као што е рек'о,
Дебелогѣ е пашу попола пресеко,
Стрмекн'о се паша и лево и десно, —
И тако пропаде то господство бесно.

Кадѣ спазише Турци да нема везира:
Терај, севай, бежи главомѣ безѣ обзира,
Можда би ихѣ и садѣ јошѣ носили краци
Да ихѣ нису стигли Хусари јунаци.

Боме су ихъ стигли на среди поляне,
Посекли имъ оне главе обрияне,
Юшъ е само еданъ одмако балия,
И тай неће дуго, еръ га Янко вия —

Одмако е синакъ посеченогъ наше,
И онъ нешто бело предъ собомъ носаше,
Беръ вранцескогъ краля, стручакъ цвета бео,
Што но му е отацъ одъ краля отео.

Едва едномъ Янко стиже до нѣгака,
Па му викну: стани, сто ти заверака!
Видишъ ову саблю, знашъ ли шта ти прети?
Она ће ти душу у пако однети.

Ни за животъ главе не би Турчинъ стао
Да се конъ подъ нѣиме ние стропоштао,
Стропошта се клюсе, па се мрт о пружи.
Садъ и пашинъ сине овако протужи:

„Смилуй се, смилуй се, животъ ми опрости,
Немой да погинемъ у раной младости,
Юшъ самъ новъ у свету, животъ ми є мио,
За друго не маримъ ма све изгубио,“

Не требамъ ти ништа, кукавичинъ сине,
А не вредишъ да ти хусаръ главу скине;
Садъ се таки вуци, па се дома хвали,
Какавъ сте данаске мегданъ одржали.

Обрадованъ Турчинъ уст'о па отиш'о,
Кукуруца Янко са коня се сиш'о,
Приступио тамо де є она мила
Кћи вранцескогъ краля у несвести била.

Докъ є Янко мислио како ће помоћи
Она се разабра и отвори очи;
О како є красна, како і' дивна била!
Кадъ га є спазила вако і' говорила:

„Не питамъ те ко си, мой избавителю,
Алъ я ти дугуемъ благодарность велю,
Па што годъ зажели лъ немой желъ крити,
Желишъ мене младу, люба ћу ти бити.“

И янкова крвца ние била хладна —
У нѣму се роди бура горопадна...
Алъ є имо снаге да се заустави
Єрбо му се Илка у мисли появи,

Умилнимъ є гласомъ госпођици река'
Хайде, душо, хайде, твой насъ оцацъ чека,
Кадъ будемо скупа зборићемо више.
И тако се двое натрагъ повратише.

ХІІІ.

Кадъ су тамо стигли де є боякъ био
Већ се онда данакъ вечеру клонио,
Сунце є гледало очима црвенимъ
Невеселимъ полѣмъ крвлю поливенимъ,
Ние видло ништа семъ кржаве смрти,
Семъ ята гаврана што се зракомъ врти,
А то му є врло неугодно било,
Те се хитаюћи за гору спустило.
Одъ боіишта десно и єзеро има,
Найбистрия вода у овимъ краіима,
Алъ сада є до дна мутна и црвена,
Єръ є наша войска у нѡй умивена.

Витезъ Іованъ.

Лепо умивена, чиста како валя,
Одпратила і' граду вранцескога краля;
До кралѣва града нема дуго ићи,
Олако ће тамо и на конакѣ стићи.

И текѣ што е стигла а већѣ кога виде,
Са кралѣвомѣ ћеромѣ Кукурица иде;
Лепота девојка край суморногѣ Янка
Била і' као саяна дуга край облака.

Па кадѣ стари кралоу единицу спази
Превелика радостѣ мал' га не порази,
И текѣ кадѣ е доста полюбаца пало
Онда му се срцу прозборити дало.

„Е овакой срећи нема негде пара! —
Садѣ отрчи когодѣ па зови кувара.
Некѣ вечеру спреми, што најболѣ има,
Да проведемѣ вече съ моимѣ витезима.“

Неко поредъ краля речи му прихвати:

„Господине краљу, нетребага звати,
Спремлѣна е већемъ вечера поштена,
И ево васъ чека, већъ е унешена,“

Ове лепе речи кралѣвогъ кувара
Дирнуле су празанъ желудацъ Маџара,
Несу ни чекали да ихъ дуго моле,
Посели су брзо за пунане stole.

Па к'о што е ютросъ Турцима пресело,
Тако нападоше садъ на добро ело,
Брѣ су гладни били, а ни чудо ние,
Кадъ се одъ конѣ до конѣ лавски боякѣ бие.

Већъ е пехарѣ иш'о побрзо, пояко,
Кадъ имѣ краљу поче говорити 'вако:
„Почуйте ме сада, храбрени Маџари,
Имамъ да вамъ кажемъ врло важне ствари!“

„Прво ти, юначе, што ми ћерку оте,
Што ми ю избави яда и срамоте,
Што си юче сек'о и борио с' красно,
Радъ самъ да ми кажешъ твоє име часно!“

Некаданыи овчаръ застиди се малко, —
„Я се“ рече „зовемъ Кукурица Янко;
Име ми є просто, то већъ и самъ видимъ,
Аль како є да є, я га се не стидимъ!“

Краль га є саслуш'о па садъ онъ прихвати:
„Я ћу те юначе другчие назвати,
Одъ данаске ти є Витезъ Іованъ име,
Краль ти га є дао, поноси се нъиме!“

„Већ чу ли ме, ти си у крвавомъ бою
Избавио мени єдиницу мою;
Некъ ти буде люба, а ти зетъ буди ми
Па јошъ поредъ тога и мой престо прими.“

„Я на нѣму седимъ одъ младихъ година,
Садъ ме веѣть обара старость и седина;
Мисли су ми тешке, брига ми є спора,
Требамъ много мира и много одмора.“

„Тебе ће украситъ ова круна света,
Да богъ да да народъ узъ тебе процвета!
А мени ћешъ малу ћелиицу дати
Де ћу до самрти тихо мировати.“

То су биле речи вранцескога краля,
Што кралѣвски хоће правду да оталя;
Томъ се зачудише хусари остали
А нашъ храбри Янко овако захвали:

„Хвала кралю на той превеликой част !, —
Мило ми є, мило, — не могу изкасти!
То є слава лепа, то є милость многа,
Аль веруй не могу примити се тога.“

„Кадъ бихъ хтео реѣатъ зашто се не примамаъ
Ту вамъ врло дугу приповетку имамъ,
Но се боїмъ бићу на досади ньоме,
А нежелимъ бити никадъ и никоме.“

„Реци само, сине, макаръ да в много,
Премда би у напредъ погодити мог'о, —
Ситнария і' каква што ништа не вреди,
На то Янко поче ко што овде следи:

XIV.

„Чиме да вамъ почнемъ?... Хайд' прво ђу тиме,
Да вамъ приповедимъ шта ми значи име.
Међъ кукурузомъ су, кадъ самъ био мали,
Мене люди нашли и тако прозвали.
Едногъ газде добра и поштена жена,
(Увекъ ми е света успомена нѣна)
Ишла да прегледа своје кукурузе,
Ту е мене нашла те ме къ себи узе.
Ерѣ, како е срца милостива била,
Са мое се вриске тешко разжалила;
Пази ђу га, рече, као даръ одъ бога,
Та и тако немамъ сина рођенога.

Негъ имала і' мужа люта и злорека,
Коїи насъ кодъ куће траляво дочека;
Ту е било псовке свакояка кроя,
Мал' те ние пала и батина коя.

Блажила га жена: Та за бога, чоче,
Несамъ могла манут' да скапа сироче,
Да са мене скапа дете па ма чие
Би л' могла чекати милости божие.

Па веруй ми и то, неће много проћи,
Ово ће ти пашче бити одъ помоћи,
Ти имадешъ стада и другихъ добара,
А ту увекъ треба пастира, овчара.

И тако е едва попустио жени,
Ал никадъ се ние одобрио мени,
Брѣ кадъ годъ самъ после повалио мало,
Хей тешки батина! — скупо ме е стало.

Траяо самъ дане ядно и невольно,
Уживаня мало, ѣушака довольно; —
Ёдну ми е радость среѣа даровала,
То е била едина девайчица мала.

Она свое майке запамтила ние,
Кадъ іой отаць умре оста кодъ маііе,
Остала і' сирота да злопати само,
Како іой е било я и она знамо.

Она и' една била радостъ за менека,
Една ружа мога трновитогъ века,
Очаранъ самъ био са нѣне дивоте; —
Настъ су свуда звали: сеоске сироте.

Юшъ самъ за малена вол'о кодъ нѣ бити
Негъ лепиню съ сиромъ на поклонъ добити,
И едва самъ чек'о да неделя сване,
Онда самъ се съ нѣоме сигро доволяне.

Па тако самъ узъ ню све старији бив'о,
И срце ми поче ударати живо,
А кадъ самъ ю првомъ : ригрлио себи, —
Да с' небо рушило я га чуо не бихъ.

Често ю маћеха карала и била
(А да богъ да зато рая не видила!)
Юшъ би горе била до юй не попретихъ,
Да ће хуля бити ко се не освети.

Алъ и моя с' срећа на црнъ окрену,
Сахранисмо мога лютогъ газде жену,
Што е мене нашла, што ме i' неговала,
Да ни права мати не би болъ знала.

Мене немож' свашта разжалити лако,
За могъ самъ живота врло мало плак'о,
Алъ на гробу мое ранительке миле —
Ту су ми се сузе потокомъ пролиле.

И моя е Илка плакала за ньоме
Искрено і' плакала, и могла е боме,
Покойница стара тако і' добра била,
И нъойзи е страной добра починала.

Често і' рекла: децо, ви се милуете,
А я ѱу се старат' да се и узмете;
Па да видишъ пара слична и валяна, —
Почекайте само годину-две дана.

Ми смо и чекали тужно, невесело.
К'о што і' она рекла било би зацело
(Брѣ на нѣну речъ си мого се заклети),
Алѣ шта ѣемо кадѣ е морала умрети!

После, — е па после, кадѣ нѣ ние било,
Наданѣ се наше о каменѣ разбило,
Но ми смо се млади, макарѣ и безѣ нада
Онако волели као и до тада.

Како се судбина врти и окреће
Узеде намъ и то мало горке среће:
Едномъ ми се стадо некуда запасе,
Па зато ме газда отера ода се,

Я похитахъ Илки да се јошъ видимо,
Да се излюбимо, па да с' опростимо.
Одъ тога самъ доба много путовао,
Докъ на поконъ несамъ међъ хусаре стао.

Ние мени Илка рекла ни молила,
Да не любимъ другу па ма каква била,
Нит' я нъойзи рекохъ да ми буде верна,
Знаюћ' да е наша верностъ неизмерна.

Зато, светли краљу и кралѣва ћери,
Я васъ молимъ да ми нико не замери!
Илка ће бит' моя ако е јошъ жива,
А о другой срећи срце ми не снива.“

— 20 —

XV.

Преповетка ова многима е била
И нехотимице челс замутила,
А кралѣва і' ћерка разжалѣна яко
Нескриваюћъ сузе плакала еднако.

И краль се снуждио па му 'вако рече:
„Добро, сине, тебе нико терат' неће,
Я оваке люде любимъ и поштуемъ; —
Алѣ те пустит' нећу докѣ те не даруемъ.“

Па отвори широмъ благайнице свое
Де му силни новци на гомила стое;
Напунише слуге едну врећу злата,
Све некихъ великихъ, дебелихъ дуката.

„Садъ, Іован-витеже, велика ти хвала!
Ова врећа злата награда е мала,
Алъ ти е понеси и съ Илкомъ подели
Па будите срећни, здрави и весели.“

„Не задржавамъ те еръ знамъ шта те мори,
Знамъ како ти желя за невестомъ гори,
Алъ друштво ти недамъ, — ми ће мо садъ сести
Па неколко дана весело провести.“

Кралъ е погодио шта намъ Янка мучи,
Онъ би, да е мог'о одлетео кући!
Зато се опрости съ кралѣмъ и съ другови,
На галию седе кући да одплави.

Сви су га пратили до галие право,
П' онда съ Богомъ! съ Богомъ! здраво, браћо, здраво!
И ниеданъ съ нѣга очию не скида
Докъ имъ не измаче оку ванъ довида.

XVI.

Ишла е галия са витез-Іованомъ
По широкомъ мору лако разиграномъ,
Нѣгове су мисли много брже биле
Што су изпредъ нѣга кући одлетице.

Ово і била мис'о што му духъ окрепи:
„Илко моя драга, мой анђелу лепи,
Еси л помислела да ћу я сирома
Овако богато вратити се дома!“

„А я ти се враћамъ, собомъ срећу водимъ,
Да те изненадимъ, да те ослободимъ;
Руку ћешъ ми дати, войномъ ћешъ ме звати,
Моли ће мо бога алъ другогъ никога.“

„А мой люти газдо, много си ме лем'о,
Нека ти е просто, забораѿићемо.
Што си ме отеро на мою е срећу, —
Не, бога ми! я те забораѿит нећу!“

На мору е било ко што треба да е,
Нѣгова галия реци летила е,
Већъ се изгубише вранцезки хатари,
Алъ де е Вранцезка де ли су Маѿари!

Шетао е Јованъ едно лепо вече,
Кадъ забринутъ крмаръ своимъ людма рече:
„Данасъ нешто сунце црвено заиће,
А да Богъ да да насъ бура мимоиће!“

Јованъ ние чуо, онъ по броду хода
Гледаюћ' де лети пуно ято рода; —
Есенъ е доба, ове тице миле
Мора да су дегодъ у Маѿарской биле!

Дуго ихъ е глед'о на се забринуо,
Као да е одъ нѣхъ неке гласе чуо
О Илки девойци руменой, маленой,
И о домовини давно невиђеной.

XVII.

Други данъ се згоди по нѣиховой слутнѣи,
Ветаръ се подиже а небо затутнѣи,
Грдно море еѣа, диже се и гиба
Одъ беснихъ ветрова немилоснихъ шибѣа.

Самртна страхота срѣа оковала,
Ледена ѣ крвѣа по жилама стала,
Залуду се гледи и доле и горе,
Нема ту помоѣи, свудъ ѣ пусто море.

Побише се мунѣ по мрклой тамнини,
Громъ изъ грома бие, тако ти се чини,
Юшъ ѣдаредъ груну — а веѣтъ нема лаѣе...
Запалѣно тоне раздрто комаѣе.

Сироти бродари лете у поноре,
Їдни су већъ мртви, други се јошъ боре,
А нашъ Витезъ Јованъ, є ли и онъ сѣ њима?
И онъ є међ онимъ бурнимъ таласима.

Алѣ кадѣ му є било таманъ да с' удави,
Смилова се небо те му помоћъ справи,
Чудновату помоћъ башъ у крайнѣ доба
Да га тако грозногъ ослободи гроба.

Таласина грдна отрже јунака,
Па га диже горе управъ до облака,
Ту онъ спази да му другогъ спаса нема
И ухвати облакѣ рукама обема.

Ала га є люто пригрлио к себи,
Никаква ихъ сила раставила не би.
Хитао є облакѣ брегу на баиру,
Де ће Витез Јованъ сићи се на миру.

Прво е и прво Богу рек'о хвала
Што га е нѣгова милость уздржала,
Прежалио і' благо ерѣ му радость беше
Што му мутни вали животѣ не отеше.

Текемѣ што е Іованѣ разглед'о лицице
Спази едно гнѣздо, гнѣздо ноя тице,
Стари ной у нѣму храни свое младе, —
Іовану Витезу нешто на умѣ паде.

Брзо лакимѣ крокомѣ у напреда крочи,
Кадѣ до гнѣзда стиже онѣ на тицу скочи,
Удари іой ребра оштромѣ мамузиномѣ,
Чуданѣ парипѣ прну широкомѣ висиномѣ.

Мучила се тица да га како стресе;
Есть! Іованѣ се држи и не помиче се.
Загрлио і' тицу па управля нѣоме
Десно, лево, право, по „ѣеифу“ своме.

Прош'о і' силне землѣ, Богъ те пита како;
Едномъ кадно сунце прве посла зраке
Позната му беше околина цела, —
Гле, та оно і' кула нѣговога села.

Ала намъ се Іованъ обрадов'о яко,
Немога одолет' већъ се и заплак'о,
Него већъ и тица ние могла више,
Ту се обадвое на земљу спустише.

Била і' нека хумка, ту се тица пружа,
Дрктала і' сирота едва іошъ дишући,
А Іованъ се сиђе, остави е, оде
Кудъ га желя тера, кудъ га мисли воде.

„Не носимъ ти блага ни богата дара
Ал іоште е срце, іошъ е верность стара,
А то і' теби доста, Илко моя мила!
Знамъ већъ да си ме се тешко зажелила.“

Тако мислећ стиже до првихъ улица,
Ту е чуо праску кола и тарница
С' буради у среди, с' чаброви на страни;
У бербу су ишли весели селяни.

Онъ ихъ позн'о ниє, а ни они нѣга,
Онъ е им'о посла много важниєга
И за тили часакъ већъ е тамо био
Де се оно с' Илкомъ ноћу раставио.

Ала е дрктао кадъ е к' вратма стиг'о
И едва е ногу преко прага диг'о,
Уш'о е, алъ яой шта ће то да буде! —
Спазио е саме непознате люде.

„Мора да самъ кућу хитећи помео!“
Помисли и већъ е натрагъ поћи хтео
Ал га една млада, стаса маленога,
Спази па запита: тражите ли кога?

Казао се ко е Јованъ момче младо ;

„А гле мене сада, едва васъ познадохъ, —

И есте вамъ лице прижега припекла!“ —

Тако му е млада забунѣна рекла.

„Та униѣте мало, Богъ ми васъ помог'о!

Имамъ да вамъ реѣамъ догаѣая много.“

Уведе Јована, столицу му даде

Па умилнимъ гласомъ зборити му стаде.

„Ви веѣъ вальда мене и не познаете,

Я самъ оно мало суседово дете,

Илка ме і' волела, та шта и шта ние...“

„Охъ, казуйте, драга, ди е Илка, ди е?“

Тако рече Јованъ не чекаюћ' више,

А млади се на то очи засузише.

„Тужанъ браца Явко, несреѣа і' голема,

Немогу е таят': Илке више нема.“

Добро што е Јанко на столици био,
Другче би се майде о земљу удрио;
Руке і' диз'о кѣ срцу као да ће саде
Изтргнут' изъ нѣга грдне, люте яде.

Тако е седио, рукама на груди,
Понда е промуц'о ко да с' изъ сна буди:
„Е л' да се удала, елте да е тако,
Онда ћу се смирит', онда ми е лако.“

„Бар се могу надат' да ћу е кадъ и кадъ
Ведети, а мртву нећу никадъ, никадъ;“
Ал те горке сузе што ихъ лила млада
Казле су му да се у залуду нада.

XVIII.

Наслонио і' на сто главу малаксану,
Плаховита суза изъ ока му пану,
Што е муклимъ гласомъ загушено рек'о
То е често горкимъ ецанѣмъ пресек'о.

„Зашт' не самъ у бою погин'о одъ мача,
Заштѣ ме оно бурно море не надяча,
Зашто ме е, зашто и родила мати
Да се тако мучимъ, да се тако патимъ?“

Напоследку веће уморени яко
Одуминули су болови полако :
„Одашта і' умрла, одашта и како?“
Пит'о е, а млада одговори вако :

„Богме е сирота претрпела сила,
Знате іой маѣиу каква і' куя била,
Ну каква е била тако е и прошла,
До просячке торбе подъ старость е дошла.“

„Негъ васъ е Илушка споминяла яко,
Издишућ' е рекла : збогомъ, браца Янко,
Ако ме волете ево другогъ света,
Любићемо с' — тамо нико намъ не смета.“

„Затимъ е умрла к'о голубче мало,
На погребу нѣномъ сво се село стало,
А свакомъ се суза на очи отела;
Ту іой е гробница, близу више села.“

Замолѣна і' млада одвела Јована
Тамо де му драга лежи закопана,
Ту га пусти сама па се кући врну
А Јованъ ми паде на земљицу црну.

Помислио і' назадъ, на то време мило,
Кадъ і' илкино срце жива ватра било,
И срце и лице, — а садъ ево оба
Трухну, вену, сахну средъ леденогъ гроба.

Већъ е сунце село а дигла се тама,
Бледъ е месецъ тинь'о међъ бледимъ звездама,
Тужно і' било време, мирно и маглено,
И Јованъ се већемъ с' милогъ гроба крен'о;

Алъ се опетъ врати — надъ гробомъ се била
Лепа румен-ружа лепо разцватила,
Онъ ю е узтрг'о па се диже съ ньоме,
Мислећ многе мисли, селу маленомо.

„Ти си, ружо, никла изъ нѣногъ пепела!
Ти ћешъ ме пратити одъ села до села
Одъ града до града па до на край света
Докгодъ трае мога живота проклета.“

XIX.

Пратила су нѣга јошъ два друга верна
Едно і' била туга, туга неизмерна,
Друго сабля што се Турака наела
Па одъ хуре хране хрѣати почела.

Съ њима е путов'о, спуштао се, пенъ'о.
Међутимъ се месецъ петъ шесть пута менъ'о
И већемъ е стигло пролеће румено,
Умиляте тице и цвеће шарено.

А Јованъ е рек'о: „Туго моя љута
Што ме тако мучишъ целогъ мога пута!
Или ме умори или ме се махни,
Доста има люди, — некъ те други храни.“

„Већъ видимъ да у те мое смрти не ма
Смртъ за ме юнака друго когодъ спрема,
Јошъ ћу я доживетъ препона големи
Докъ највећа коя животъ не отме ми.“

Одъ тогъ га е доба оставила туга
И ретко е дошла на свогъ старогъ друга,
Па и тадъ га ние нападала яко
Већъ му само очи поквасила малко.

Квасила кадъ и кадъ па садъ ни то неће;
Садъ га само животъ, клети животъ пече,
Кога собомъ носи као бремене туђе, —
Садъ башъ съ њимъ у неку тавну шуму уђе.

Овде у долини, средъ блата мочара,
Запала су кола некога лончара,
А тук'о е конъ, а псов'о е бесно, —
Кола су шкрипала: есте, текъ што несмо!

На ото ће Јованъ „добаръ данъ“ му рећи
А овај се мрко на нѣга испечи :

„Баволу е добаръ — мени данасъ ние!“
Одговори люто к’о да ће да с’ бие.

„Ала си зловоланъ!“ рече Јованъ затимъ
„Како да небудемъ, видишъ шта зло патимъ,
Већъ ме боле руке одкадъ конѣ биемъ
И никако да се изъ блата извиємъ.“

„Лако ћеме съ тиме ... алъ ме обавести
Куда ће ме овај широкъ путъ одвести?“
Запит’о га Јованъ руку пружајући
Десно де се еданъ путъ одъ другогъ лучи.

„Овај путъ, пријне? ман’ се ти тогъ пута,
Жалосна му майка ко тамо залута —
Вальда с’ чуо за неке горостасе диве,
Тамо і’ нѣина земля, тамо они живе.“

„Нека ихъ, нека ихъ, я ћу крозъ нѣихъ проћи
Него садъ да видимъ могу л' ти помоћи.“
Тако юнакъ рече и за руду с' маши, —
Полетише конѣи ка да су крилаши.

А лончаръ у коли чисто се укочи,
Стала су му уста, стале су му очи,
Ћдва се разбрао да би хвала рек'о,
Алъ већъ онда Јованъ био е далеко.

Прешао е Јованъ шуме и врлета,
Кадъ стиже границу дивскогъ вилаета,
Ту е крозъ долину бистаръ потокъ тека',
Алъ коликъ е био, као наша река.

Ту е стај'о чуваръ одъ дивске границе;
Кадъ е Јованъ хтео да му види лице
Мор'о і' дићи главу као да ће глати
На највишу кулу колко има сати.

Кадъ га чуваръ спази не збори већъ риче:
„Тамо, чини ми се, да се нешто миче,
К’о да човекъ неки у потокъ силази,
Башъ ме табанъ сврби, хоћу да га згазимъ!“

Таманъ да га згази, таманъ да га смлави,
Јованъ свою саблю високу управи,
Убоде се велько као што валяде
Па кадъ ногу трже онъ у потокъ паде.

„Но овај е пао башъ по мојој вољи,
Ево мени моста, не треба ми болји!“
Тако рече Јованъ па трчати оде,
Оде преко дива, оде преко воде.

Кадъ е већемъ преко на обалу стиг’о,
Дивъ се јоште ние са земљъ подиг’о,
Те Јованъ злотвору, дваестъ пута ячемъ,
Разякари гркланъ своимъ оштримъ мачемъ.

Ние више чуваръ уст'о ни се шет'о,
Ни кога газио, нитъ е коме смет'о,
Ярко му е сунце оку помрчало,
Охладило тело, а срце застало.

Колико е крви изцурило веће
На далеко потокъ црвенъ, крвавъ тече;
А шта Јованъ ради? благуе л, илъ пати?
Стрпимо се мало, и то ће мо знати.

XX.

Дубока е шума, онъ е иш'о туда,
Често е застао да с' нагледа чуда,
Еръ чудо за чудомъ к'о што с' овде рои
Ние досадъ виде'о предъ очима своимъ.

Ту е било ела и яблана много,
Коимъ ние врха догледати мог'о,
А на нѣма і' лишѣ све одъ већегъ веће,
Изъ едногъ да скроишъ четири одеће.

Овде су комарци толико нарасли
Да су ко волови по ливада пасли,
Имао е посла мой честити браца
Бранећи се сабљомъ одъ тихъ комараца.

А вране, ху брате, какве су имъ вране!
Едну е спазио далеко са стране,
На две на три милъ есте у даљини
Ал' се опетъ као облакъ неки чини.

Јованъ е бленуо шта ће јоште наћи,
Уеданпутъ нешто предъ њимъ се помрачи,
Кадъ алъ спази црне дивскогъ краља дворе;
Јоване, Јоване, де си сада море.

Та су врата била, несамъ радъ да слажемъ,
Била су, била су, не уместъ да кажемъ,
Голема су била, ние, брате, шала,
Не би дивски краљу ни трпео мала.

Ту е руч'о краљу са синови свои,
Много ихъ е било, ко ће да ихъ брои;
А ели су саме камените стене,
Што су изъ далека амо донешене.

Кадъ ми Јованъ ове колачиће виде,
Ние био желянъ да ихъ и обиде,
Али краљ е био гостолубивъ јако,
Позв'о е Јована говорех' овако:

„Кадъ си већемъ овде а ти седи амо
Илъ да гуташъ стене илъ да те гутамо,
Гутай ако нећешъ да те измрвимо
И са тобомъ наше ело осолимо!“

Све су ове речи врло оштро пале,
Осетио і' Јованъ да ту ние шале,
Стаде, па имъ рече одважно и смело :
„Веруйте ми то е необично ело!“

„Алъ већъ кадъ желите, нека буде тако,
Ја изъ друштва несамъ јошъ никадъ измак'о ;
Само ћу васъ молит' да ми учините,
Да за мене манъ парче одломите!“

А кралъ му одкиде комадиѣтъ камена,
Колики се кодъ насъ баца са рамена;
„На“ рече „трганацъ, после морашъ ести
Юшъ и валюшака, илъ ће ти пресести!“

„Та пресешће теби, триста ли ти мука,
Осети ћешъ шта е моя десна рука,
Осети ћешъ шта су маџарски дечаџи!“
Тако рече Јованъ п' онда каменъ баџи.

Каменъ к'о изъ топа одлети на краџа,
Каменъ к'о изъ топа згоди га де ваџа,
Разлупа му главу а Јованъ допаде:
„И другдаръ ме части кадъ узимашъ каде!“

Садъ да ви'шъ жалости, јада големога!
Кадъ видише дивџ мртџа краџа свога
Стадоше ронџти сузе преко лица, —
Сџака і' капџа бџла некоџико иџа.

Алѣ послушай едну диветину стару:

„Милость, милость, кралоу, милость господару!

Ти си одѣ садѣ главарѣ целой овой страни —

Само насѣ не дирай — ми смо ти подани.“

„Есте, ест' тако є, господару нови,

Само насѣ не дирай, ми смо ти робови;

Ево се кунемо а ти благослови!“

Тако су зборили понизни дивови.

Іованѣ рече: „Добро, краль самѣ вамѣ одѣ яко,

Господарѣ самѣ земли, алѣ чуйте ме како,

Я васѣ, браћо, морамѣ оставити сада,

А некѣ кои други место мене влада.“

„Био кои био мени є свеедно,

Я ћу одѣ васѣ само заискати едно:

Ако будемѣ када до неволѣ доћи

Таки да сте скупа мени у помоћи.“

„Ево, светли крало, ову врулу прими,
Бадгодъ у ню духнешъ кодъ тебе смо сви ми!“
То е старацъ рек’о па е врулу пред’о,
Пунъ радости Јованъ врулу е поглед’о.

Па е спреми у шпагъ мислећ’ мисли лепе,
Како већъ предъ њиме све страхоте стрепе;
Срећан ти пут! с Богом! — као што већ бива —
Тако Витезъ Јованъ опрости се дива.

XXI.

Незнамъ колко і' иш'о, — веруйте ми речма!
 Алъ му се мрачило све већма и већма;
 Нестаде месеца, звезда и звездишта,
 Напоследакъ виде да не види ништа.

„Боже, мили Боже, какве су то ноћи,
 Илъ самъ можда тужанъ изгубио очи!“
 Ни едно ни друго већъ си изванъ света,
 У дубини оногъ тамногъ вилаета.

Нема овде никадъ зрака ни сумрака;
 Пипао е Јованъ по густини мрака
 Кадкадъ више главе мало зачуе се
 Ко да нешто живо крилима потресе

А то су на метламъ високо яхале
Погане вештице, маторе и мале,
Ербо, одкадъ трае тамногъ вилаета,
Ту еднако влада вештица проклета.

У поноћи яшу и доле и горе,
Една другу плаши штогодъ већма море;
Одавно се гложе да скупштину држе,
Садъ е време, терай, брже, брже, брже!

Хайд' у онай лагумъ у големой гори!
Ту подъ еднимъ котломъ бледъ пламичакъ гори,
Јованъ е спазио де светлуца нешто
И допи'о донде паметно и вешто.

Кадъ е тамо стиг'о већъ су онда биле
Ушле и за собомъ врата забравиле,
На вратма е била нека мала рупа,
Крозъ ню і' Јованъ глед'о како седе скупа.

Ту су неке куе у кот'о бацале
Змие и гуштере и црева одъ хале,
Изъ гроба пауке, са вешала траве,
Мачие репове и човеч'е главе.

Шта ту ние било свакояке бое,
Јованъ е видео шта е и како е,
Да су то вештица састанци проклети,
Па се уедаредъ добро нешто сети.

И маши се шпагу да у врулу духне
Мислећи на войску што ће садъ да груне,
Истомъ да домаши огребе с' по руци, —
„Ко е опетъ сада, изели га вуци!“

А то биле метле, све една до друге,
На кима су дошле те маторе куге,
Онъ узе па скупѣ, однесе па праћи,
Тамо де ихъ неће бабе лако наћи.

Садъ текъ узе врулу и на уста мете,
А већъ ево дива, не трче већъ лете;
„Оштро, децо моя, рушите и бите,
Оштро, храбри момци, никогъ не жалите!“

Но, сада е било потрчи, поскочи!
Видле су вештице: зло се може проћи,
Па тотражи метле, своє конъ чиле;
„Бстъ! а кудъ су метле, однеле ихъ виле!“

Несу диви дуго размишляли шта би,
Већъ сваки по єдну бабетину зграби
И тако е груну о тай каменъ синњи
Да се свака таки ко лепиня стинњи.

Нег' ово е чудо, миломъ Богу хвала!
Кадъ е годъ вештица коя мртва пала,
Увекъ се по мало разведрило мрака
И све више, више просияло зрака.

Кадъ е хтело сунце да најлепше сива
Јошъ е една била одъ вештица жива, —
Погледа е Јованъ, алъ има и кога
„Илкина маѣия! — Ёстъ, тако ми Бога!“

„Стан’те, ту ће моя подрмати рука!“
Па шчепари бабу, да ви’шъ нѣнихъ мука,
Алъ ова се вешто згури, саже, клече,
Скочи па утече, далеко утече.

„Та нећешъ утећи и ко те е дао!“
Викао е Јованъ што е већма знао;
Ёданъ дивъ се за нѣомъ у потеру вину,
Стиже па е хити небу у висину.

Тако е нађена мртва на улица,
У нѣноме селу, последня вештица;
Како і’ мрзка била ни врана се није
Сишла да јој очи црвенкасте пие. —

Тамни се вилаетъ разведрио красно,
И нѣму е сяло сунце чисто, ясно,
А Јованъ е ватру наложити дао,
И све метле редомъ у ню побацао.

Садъ су се скупили диви неизмерни,
Јованъ имъ е рек'о: остайте ми верни!
Обећаше ови све што е зактев'о.

— Оде Јованъ десно а они на лево.

XXII.

Путов'о е мирно мой Јованъ витеже,
Срце му е здраво ништ' га не притеже,
Кадъ е гледн'о ружу што му груди краси
Слатки су му били изъ срца уздаси.

Та е ружа съ гроба у комъ Илка спава
— То мило девойче, прва любовъ, права; —
Некой тихой, милой сладости се предо
Кадъ годъ се у ружу дубоко загледо.

Тако і' иш'о едномъ. Башъ е сунце село,
А небо е било румено и бело,
Ишли су облаци све за блеѣимъ блеѣи,
Бледъ е месецъ сјао путнику за леѣи.

Юшъ е Юванъ иш'о; кадъ и месецъ зађе,
Онъ се у тамнини, густомъ мраку нађе
И на неку хумку спустио се труданъ
Да мало почине у сну или буданъ.

Леже па и заспа, а ние ни знао
Да е у поноћи на гроблю заспао;
Гроблѣ е то било, старо гроблѣ неко, —
Ту се сваки мртвацъ већъ доста начек'о.

Кадъ е поноћъ прошла, охладнила і' тама,
А свака се рака отворила сама,
А изъ нѣ пођоше, лагахни кораци,
У беломъ покрову ледени мртваці.

Ту е било игре било е песама,
Гибала се земля подъ њинимъ ногама;
Дотле і' Юванъ снев'о санке најмилие,
Ни игра ни песма сметала му ние.

Кадъ га еданъ спази де међ' њима спава
Муклимъ гласомъ викну: „Ево жива глава!
Горе га дижимо, доле га носимо,
Да га намучимо, да га научимо!“

И друге су сенке притрчале тамо, —
„Гледай ти слободе, да онъ дође амо!“
И сагле се да га . . . , алъ певнуше петли,
Побегоше сенке, зора се засветли.

И Јованъ се трже и проглади очи,
Јошъ е савъ дрктао са те хладне ноћи;
Устаде, па опетъ свогъ се пута лати
А оштаръ га ветаръ шибајући прати.

XXIII.

Попео се на врхъ некогъ грдногъ брега,
Ту е рана зора синула на нѣга;
Милина е била истокъ погледати, —
Да га се нагледи морао е стати.

Зорняча е звезда на истоку била,
Све е веѣма, веѣма дркѣуѣи бледила,
На последакъ кадъ веѣтъ и сунашце сину
К'о уздисай неки изгину, премину.

А то ярко сунце пеняло се горе
Мило гледаюѣи оно глатко море,
Кое као да е у спаваню тврдомъ
Заузело просторъ безграничю грдномъ.

Мирно ти е море, ни с' миче ни гиба,
Само кадкадъ што се коя мала риба
Врцне и проврти горе на пучини,
А то се прамъ сунца драги каменъ чини.

На обали беше колиба малена,
У нъой стари рибаръ съ брадомъ до колена,
Башъ е пош'о мору, а да мрежу хита,
Юванъ га опази и вако запита:

„Када бихъ васъ лепо замолио деко!
Би ли ме превезли овимъ моремъ преко,
Платио бихъ радо, алъ кадъ нема чиме! —
Учинте за любовъ, у божие име.“

„Башъ да имашъ злата я га не бихъ хтео.“
Тако му е старацъ тихо започео
„Мене ово море и храни пои,
Шта да желимъ више у година мои.“

„Алѣ какве ми тебе желѣ тако бию
Те си амо дош'о, на Оперенцию?
Знашѣ да і' ово море пучина голема
Коя нигде края и свршетка нема.“

„Ха, оперенция!“ повик'о є Іованѣ
„Садѣ самѣ теке, старче, лепо обрадованѣ,
Садѣ башѣ зато морамѣ преко пребродити,
Духну ћу у врулу, да, тако ће бити!“

И текемѣ што поче вруломѣ да дозива
Спаси поредѣ себе едногѣ грдногѣ дива;
„Ко ме може пренет' преко овогѣ мора,
— Та мого не мого покашат' се мора!“

Засмея се дивко „Ја ћу“ рече „јаћу!“
Само се попните мени на грбачу,
Дрште ме за косу, добро држете, тако!“
А међу тимѣ већѣ є подобро одмако.

XXIV.

Ишао е дивко Јована носећи,
 Сваки му е коракъ одъ по милъ већи,
 Три неделъ дана хитали су јако
 Све брже и брже алъ брега никако.

Едномъ, башъ е јутро свитати почело,
 Јованово і' око о нешто запело;
 „Ено“ рече „брега! е ли ту смо сада?“
 Дивъ му одговори „То е само ада.“

Опетъ Јованъ пита „А каква е ада?“
 „Вилистанъ*), вальда си слушао некада,
 Вилистанъ и ту е свршетакъ земљишта,
 Оданде се море прелива у ништа.“

*) Станъ вила, вилска држава.

„Па носи ме тамо, ако ти і' у снаги,
Носи ме, носи ме, поданиче драги!“

„Могу те однети, алъ изъ те дубраве
Неверуемъ да ћешъ избавити главе.“

„Ту на врати стои па ти мукомъ прети
Хиљада змаєва, хала и авети.“

„Не брини се ништа, ти ме носи само,
Све ћу я то видет' кадъ изађемъ тамо.“

Дивъ е своме краљу добаръ веранъ био
И безъ речи га е до брега носио,
Ту ће Јованъ сићи и на земљу стати,
А овај се други своме двору врати.“

XXV.

Три яка медведа чувала су врата,
Сваки і' им'о нокте веће одъ по хвата;
После мало зноя, после мало муке
Сва три попадоше одъ Іована руке.

Садъ е Іованъ рек'о „за данасъ е доста!“
И на некой клупи лешкаюћу оста
„Сад љу да се мало одморимъ одъ ратансвој одъ“
А сутра љу друга юришити врата.“

И заиста сутра другимъ вратма оде
Пунъ срца и снаге и мушке слободе,
Алъ богме е овде много яча сила,
Овде су стражари три арслана била.

Одма юнакъ скочи са сабљомъ у руцима ње
На те клете звери; сеци, боди, туци!...
Ове су се силно отимати знале,
Алѣ опетъ су зато предъ юнакомъ пале.

Врло су му миле те победе биле,
Не леже, ко юче, да понавља силе,
Већъ, обрисавъ руке и обрисав чело,
Оде трећимъ вратма певајући смело.

Ухъ, сачувай Боже! шта се ово плази,
Крвѣ се свакомъ следи ко то чудо спази!
Змајовити блахоръ, змija мрко жута,
Уста има њима да валове гута.

И овде е Јованъ на свомъ месту био,
Ние се плашио, а добро i' смислио,
Виде'о е да овде сабля не помаже,
Зато хитроуманъ другимъ путемъ наже.

Зинула е змия на нашегъ юнака
И већъ ево да га зграби сирмака, —
Шта ће садъ, како ће, самацъ безъ помоћи!
У еданпут змии у средъ грла скочи.

Спусти се да види де іој срце бие,
Кадъ до срца дође, ни бриге му ние,
Сабљом га прободє а змия се прући,
Грдно е рикала већем издишући.

Сад текъ му се добро озноило чело,
Докъ е мог'о рупу пробити крозъ тело;
Изађе дркћући, ка у некомъ сану,
И отвори врата лепомъ Вилистану.

XXVI.

**Вилистанъ е земля вечитогъ пролећа,
Место снега мраза све е пуно цвећа,
Нити тамо сунце хода доле, горе,
Тамо е вечито руменило зоре.**

**Е тамо вилинци и вилинке плаве,
Незнаюћи смрти, лепъ животъ бораве;
Ни еду ни пию као ми земляни,
Брѣ њихъ чиста љубавъ пољубцима храни.**

**Тамо се не плаче са никакве ране,
Алѣ одъ силне среће често суза кане
А и та се таки у землю занори,
Текъ што тамо буде бисеромъ се створи.**

Ту младе вилинке изъ косице плаве
По декои власакъ у землю поставе,
А шта изъ тогъ буде? буду златне руде
Превелика радостъ за себичне люде.

Ту свакой вилинки зракъ изъ ока сива,
Охъ какавъ е диванъ, како се прелива;
А те байне зраке мале виле косе,
Изъ тогъ дугу плету па е небу носе.

Ту имаю одре одъ цвѣтова сами,
Цвѣтъ ихъ чисто силомъ на себе намами,
А кадъ легну ветрићъ, ал' мирисавъ, махне
Докъ имъ срце, душу санкомъ не задахне.

Пакъ на какавъ животъ наиђу у сану,
Лепши него што е и у Вилистану; —
На землю се спусти овай животъ врли
Кадъ момакъ први први путъ девојку загрли.

XXVII.

Кадъ е Іованъ уш'о (благо си га нѣму)
Што годъ е видео чудио се свему,
Све е ту пливало у златной румени,
Необична светлостъ очи му засени.

А виле се несу плашиле одъ нѣга
Већъ поѣше за нѣимъ и опколише га,
Много лепихъ речи говорише нѣму,
Много лепихъ ствари показиваше му.

Кадъ е доста чуо и разгледо свуди
Ко изъ некогъ сана чисто се пробуди,
Заболе га нешто, очаяватъ стаде, —
Сетио се Илке, охъ големи яде!

„Овде дакле, дено силна любовъ влада,
Я самацъ да броимъ моя лета млада!“
Куда годъ погледимъ свашта ће ми касти
Да само за мое срце нема сласти.

Тако мислећ' дош'о і' на єзеро неко,
Жалостанъ и тужанъ на брегу є клек'о,
Скиде ону ружу што му і' тако мила,
Што се на илкиномъ гробу разцватила.

„Ти си пеп'о илкинъ, што за ньоме плачемъ,
Одлази у воду, я за тобомъ скачемъ!“
И одбаци ружу, баци на средъ воде,
А у мало і' било што и самъ не оде.

Алъ чудо надъ чудомъ! изъ оногъ се цвета
Створи лепа Илка јошъ лепша одъ цвета.
Јован к'о безуманъ доле с' стрмоглави.
Да премилу драгу изъ воде избави.

Е, ово е била вода Живодара,
Што де кане свако мртвило обара;
Тако е изъ руже Илушка створена,
Ерѣ е ружа никла изъ пепела нѣна.

Све бихъ друго лепо описати знао
Алѣ ово немогу што е осећао
Јованѣ кадѣ е Илку изъ воде изнео
И жельнима устма любити почео.

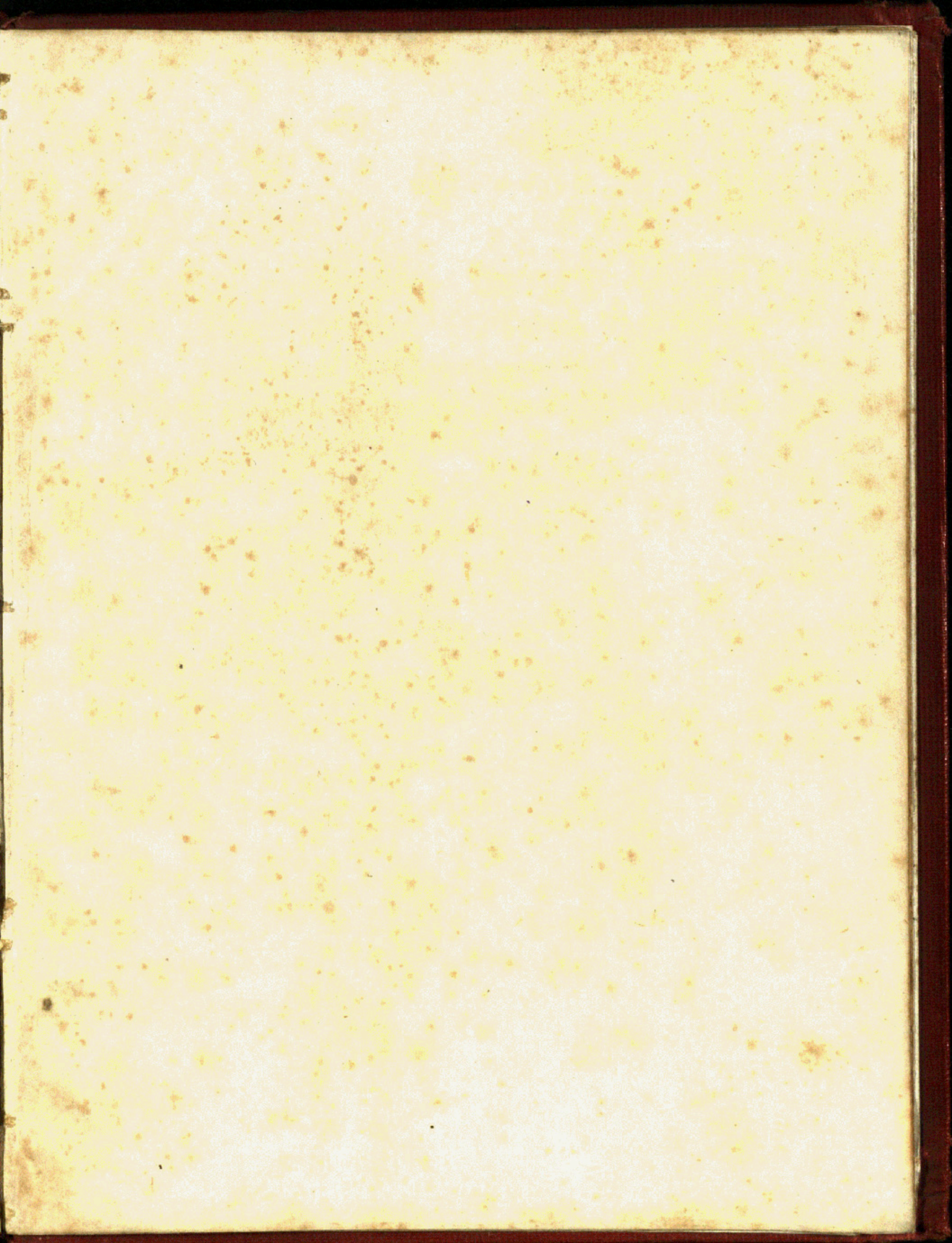
Лепа и' била Илка, све вилинке сташе
Па се у дивоту нѣну загледаше,
А срце имѣ нека милина заслади
Гледећ' како с' любе ово двоје млади.

Па рекоше „Ти си одѣ данашнѣгѣ дана
Краљица, госпођа целогѣ Вилистана;
Тадѣ Вилинци опетѣ Јована понуде
Да у Вилистану краљ, господарѣ буде.

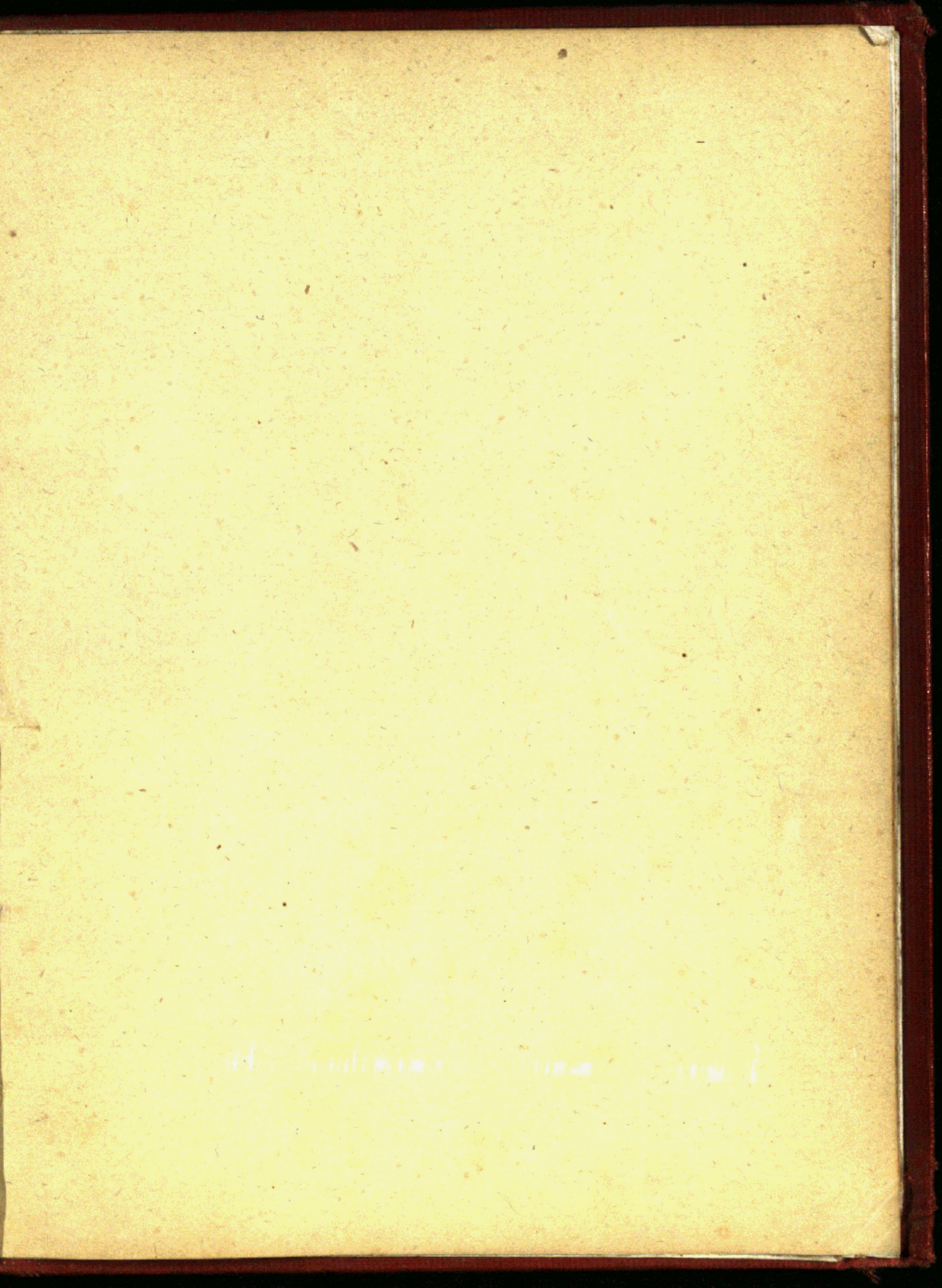
И данасъ іошъ тамо, у земљи милоте,
Увекъ младъ, любећи краљицу лепоте,
Изобилно і' срећанъ, любљенъ и поштованъ,
— Њино величанство — витезъ и краљ Јованъ.

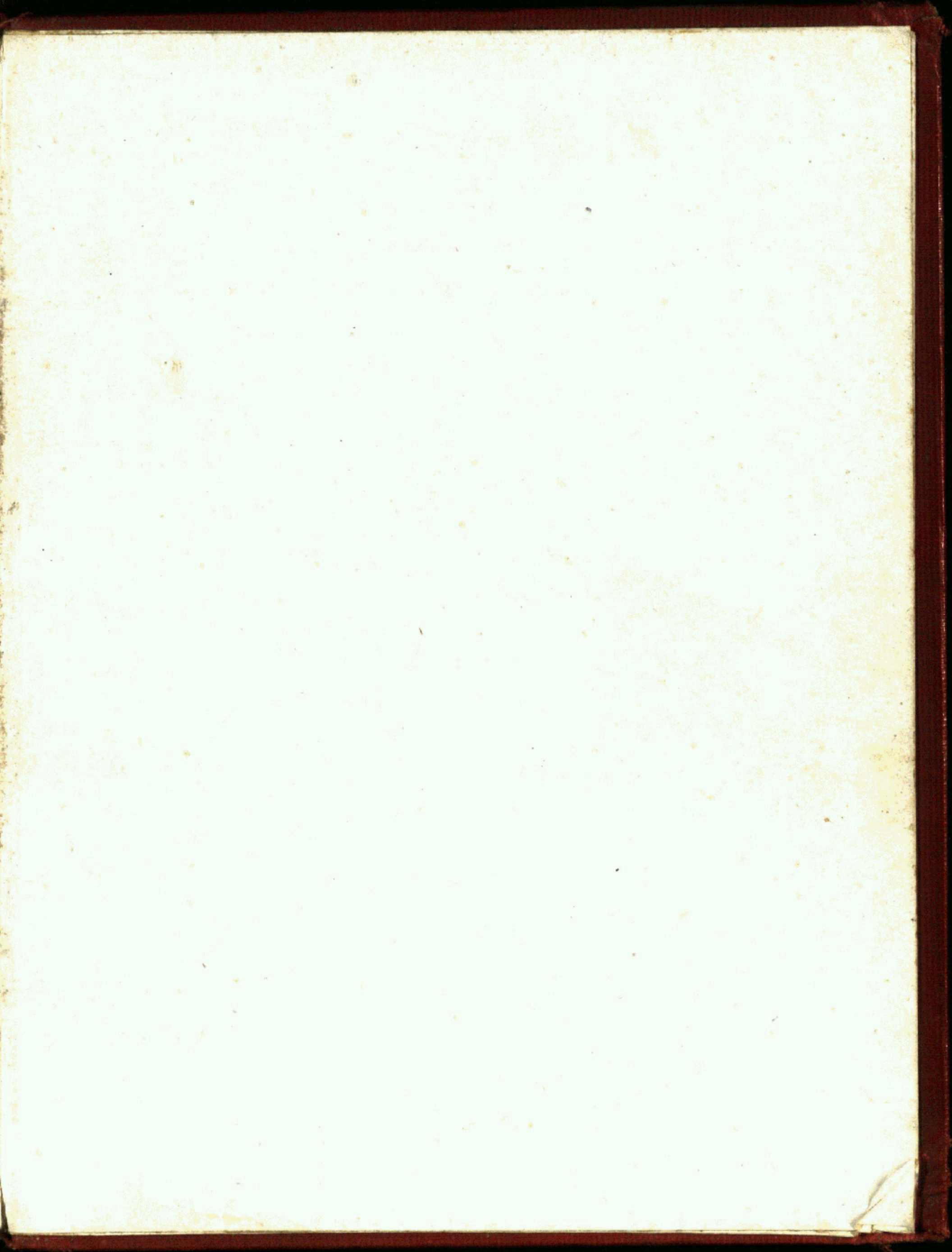
БИБЛИОТЕКА

МАТИЦЕ СРПСКЕ

Въ сѣнѣхъ твоихъ, Господи, иже
въ сѣнѣхъ твоихъ, Господи, иже
въ сѣнѣхъ твоихъ, Господи, иже
въ сѣнѣхъ твоихъ, Господи, иже

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

P19 Cp I 13.3